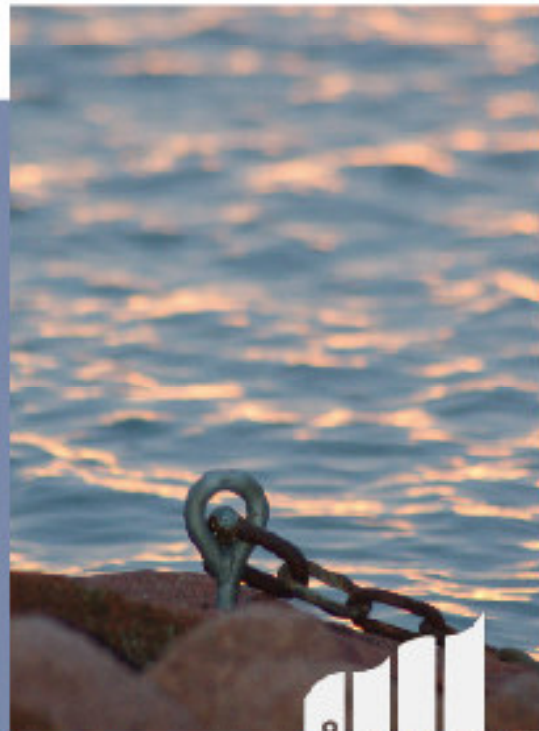


Den åländska flyttnings- rörelsen ur ett arbetsmarknads- perspektiv



www.asub.ax

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2007:1 Konjunkturläget våren 2007
- 2007:2 Det åländska sjöklustret
- 2007:3 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn. Våren 2007
- 2007:4 Prognos för flitpengens utveckling 2008-2010. En analys av olika faktorerers inverkan på skattegottgörelsen
- 2007:5 Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- 2007:6 Konjunkturläget hösten 2007
- 2007:7 "Olika behandling i lika situation". Om diskriminering i det åländska samhället
- 2007:8 Färöarna - En studie av institutionellt handlingsutrymme, ekonomisk utveckling och ekonomisk-politiskt lärande
- 2008:1 Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet (2008:1)
- 2008:2 Kvinnors företagande på Åland
- 2008:3 Konjunkturläget våren 2008
- 2008:4 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2008
- 2008:5 *Bornholm - Economic and Innovative Capacity: Dealing with Dichotomies*
- 2008:6 Arbetsmarknadsbarometern våren 2008
- 2008:7 Ålänningarna och miljön - Beteende och förändringsvilja i vardagen

Förord

ÅSUB har under senare år genomfört en större satsning på att ta fram ny kunskap om den åländska arbetsmarknaden. Satsningsområdet har legat centralt i ÅSUBs verksamhetsprogram för åren 2006 - 2008, och har därtill under senare år varit ett prioriterat satsningsområde för de åländska utbildnings- och arbetsmarknadsmyndigheterna. Inom ramen för denna gemensamma satsning har ÅSUB publicerat flera rapporter över nuvarande och framtida kompetensbehov inom den privata och offentliga sektorn.

I denna rapport riktas intresset mot den åländska flyttningsrörelsen och den potentiella "arbetskraftsreserv" som gruppen utflyttade ålänningar utgör. I rapporten kartläggs genom en omfattande enkät utflyttarnas - men också inflyttarnas - flyttningsmotiv, utbildning och kompetensprofil. Uppdraget kommer dels från Arbetsmarknads- och Studieserviceenheten (AMS), dels från kansliavdelningen vid Ålands Landskapsregering.

Uppdragsgivarna har särskilt lyft fram en kartläggning av det finska språkets roll i den åländska flyttningsrörelsen. Frågeställningen gäller i vad mån behovet av kunskaper i finska på dagens åländska arbetsmarknad påverkat profilen och volymen i flyttningsrörelsen samt möjligheterna för återflyttningsvilliga ålänningar som studerat utanför Finland att få attraktiva jobb på Åland. Intresset för denna frågeställning resulterade också i en kompletterande studie med fokus på arbetsgivarnas (inom privat såväl som offentlig sektor) syn på vikten av kunskaper i finska inom sin verksamhet, samt deras värdering av kunskaper i finska vid nyanställningar. Resultatet av den studien redovisas i ÅSUBs Rapport 2008:1.

I denna rapport redovisas den mest omfattande genomgång och analys av den åländska flyttningsrörelsen som någonsin gjorts. Studien baseras i huvudsak på material från två enkäter riktade till personer i åldern 19-60 år. Materialet består av enkätsvar från drygt 1200 personer. Dels har vi enkätsvar från 787 personer som flyttade från Åland under perioden 1990-2006, dels från 432 personer som inflyttade under samma period.

ÅSUB vill för sin del rikta ett stort tack till alla dessa personer utan vars medverkan detta projekt inte hade varit möjligt att genomföra.

Rapporten är skriven av *Richard Palmer* som har haft det övergripande ansvaret för såväl utformningen av enkäterna, som bearbetningen och analyserna av desamma.

Katarina Fellman, har medverkat i planeringen och upplägget av studien. *Kenth Häggblom* har varit behjälplig med tips om allmän befolkningsstatistik. *Jouko Kinnunen* har bidragit med idéer till den statistiska bearbetningen och *Maria Rundberg* har bidragit med synpunkter vid utformningen av enkäten, och dessutom medverkat i utskicken av enkäterna samt registreringen av enkätsvaren.

Mariehamn i september 2008

Bjarne Lindström
Direktör

Innehåll

Förord	7
Figurförteckning	7
Tabellförteckning	9
1. Sammanfattning	11
2. Inledning. Övergripande mönster i flyttningsrörelsen	15
2.1 Inledning	15
2.2 Syfte och frågeställningar	16
2.3 En kort historisk bakgrund.....	18
2.4 Undersökningens perspektiv och metod	21
3. De utflyttades och de inflyttades bakgrund	23
3.1 Inflyttades sysselsättning	23
3.2 Utbildningsprofilen hos utflyttade	24
3.3 Inflyttades utbildningsprofil.....	26
4. Grundläggande flyttorsaker	29
4.1 Varför flyttar man från Åland?	29
4.2 Varför flyttar man till Åland?	31
5. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade	32
5.1 Inledning	32
5.2 Benägenheten att återflytta hos individer av olika ålder och kön.....	32
5.3 Benägenheten att återflytta hos individer med olika födelseland, modersmål och kunskaper i finska	34
5.4 Benägenheten att återflytta hos utflyttade boende i Sverige respektive Finland	37
5.5 Sambandet mellan anknytningen till Åland, och benägenheten att återflytta hos utflyttade	38
5.6 Benägenhet att återflytta och orsaken till att man ursprungligen flyttade från Åland	39
5.7 Benägenheten att återflytta hos individer med olika sysselsättning	40
6. Motiv att återflytta	43
6.1 Faktorer relaterade till arbetet, boendet och den sociala servicen	43
6.2 Socio-kulturella faktorer	45

6.3	Utflyttades och inflyttades motiv att återvända: en sammanfattande faktoranalys	45
7.	Utflyttade, inflyttade och den åländska arbetsmarknaden	50
7.1	De utflyttade och den åländska arbetsmarknaden.....	51
8.	Kravet på kunskaper i finska språket på den åländska arbetsmarknaden	55
8.1	Inledning	55
9.	Slutsatser	58
10.	Avslutande diskussion: Den åländska ekonomins verksamhetsförutsättningar, arbetsmarknaden, och behovet av det finska språket	63
	Referenser	68
11.	Appendix: Grundmaterial och urval	69
11.1	Rampopulationen	69
11.2	Kriterier för målpopulationerna	70
11.3	Urval, viktning och svarsmaterial	72
	Bilaga: Enkäter till utflyttade respektive inflyttade.....	74

Figurförteckning

Figur 1. Flyttningsnetto (antal personer), per land med linjära trendlinjer 1990-2007	18
Figur 2. Ålands befolkning efter födelseort 1940-2007 (antal personer)	19
Figur 3. Rampopulation 1: Utflyttade efter födelseland, 1990-2006. Procentuell fördelning (löpande 3-årsmedeltal)	22
Figur 4. Rampopulation 2: Inflyttade efter födelseplats, 1990-2006. Procentuell fördelning (löpande 3-årsmedeltal)	22
Figur 5. Utflyttade under 1990-2006, efter utbildningsområde.....	24
Figur 6. Utflyttade 1990-2006, med planer på att återvända till Åland, efter utbildningsområde (procentuell fördelning)	25
Figur 7. De inflyttades utbildningsbakgrund, efter inflyttningsdecennium (procentuell fördelning)	25
Figur 8. De utflyttade som planerar att återflytta, och de under 2000-talet inflyttade, efter utbildningsområde (procentuell fördelning bland utflyttade och inflyttade).....	26
Figur 9. Främsta orsaken till att man flyttat från Åland, perioden 1990-2006, efter födelseort (procentuell fördelning)	29
Figur 10. Främsta orsaken till att man flyttat från Åland, efter kön (procentuell fördelning).....	30
Figur 11. Främsta orsaken till att man flyttat till Åland under perioden 1990-2006, efter födelseort (procentuell fördelning)	30
Figur 12. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter åldersgrupp (procentuella andelar inom respektive grupp)	33
Figur 13. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter födelseland (procentuell fördelning)	34
Figur 14. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter nuvarande boendeland (procentuell fördelning)	37
Figur 15. Anknytningen till Åland hos utflyttade med olika benägenhet att återflytta	38
Figur 16. Utflyttningsorsak och benägenhet att återflytta	39
Figur 17. Benägenheten att återflytta efter födelseplats och sysselsättning	40
Figur 18. Inverkan av faktorer relaterade till arbetslivet på benägenheten att återflytta. Procentuella andelen av alla svarande	43
Figur 19. Inverkan av faktorer relaterade till boende och social service på benägenheten att återflytta. Procentuella andelen av alla svarande	44
Figur 20. Inverkan av socio-kulturella faktorer på benägenheten att återflytta. Procentuella	

andelen av alla svarande	44
Figur 21. Infödda ålänningars värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta	46
Figur 22. Finlandsföddas värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta	47
Figur 23. Sverigeföddas värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta	48
Figur 24. Värderingen i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta hos personer födda utanför Åland, Finland och Sverige	49
Figur 25. Inflyttade arbetande efter sektor och utflyttades preferenser för var i det åländska näringslivet de skulle vilja arbeta, efter sektor	50
Figur 26. Inflyttade arbetande, efter arbetsgivarsektor och kön	52
Figur 27. Utflyttades* preferenser gällande anställning på Åland, efter arbetsgivarsektor och kön	52
Figur 28. Inflyttades uppfattning om hur krav på kunskaper i finska språket har inverkat på möjligheterna att få arbete på Åland, efter födelseland	56
Figur 29. Utflyttades uppfattning om hur krav på kunskaper i finska språket inverkar på möjligheterna att få arbete på Åland, efter personernas födelseland	57

Tabellförteckning

Tabell 1. Ålands befolkning efter födelseort 1940-2007 (procent)	19
Tabell 2. Den åländska befolkningens sammansättning, efter modersmål 1920-2007 (procent)	19
Tabell 3. Andelen födda på Åland som bodde på Åland 2001 och 2006, valda årskullar	20
Tabell 4. Inflyttade under perioden 1990-2006 (19-60-åringar), efter socioekonomisk ställning (procent)	23
Tabell 5. Inflyttares sysselsättning, efter födelseort	23
Tabell 6. Inflyttade 2000-2006 och utflyttade som planerar att återflytta till Åland, efter senaste utbildningsområde (procent)	27
Tabell 7. Rangordning av faktorer och mekanismer som inverkar på återflyttningsbenägenheten hos utflyttade	42
Tabell 8. Offentliganställda utflyttades preferenser, efter område och inflyttade offentliganställdas nuvarande arbetsområde. Två grupper utflyttade; de som svarat 'ja' respektive 'kanske/vet ej' på frågan om de har planer på att återflytta till Åland	54
Tabell 9. In- och utflyttade till Åland i rampopulationen (registermaterialet) (18-61 år) fördelade efter åldersgrupper	69
Tabell 10. Utflyttade i befolkningsregistermaterialet, efter flyttdecennium	70
Tabell 11. Utflyttade: Målpopulation, svarsmaterial och vikter, efter kön och modersmål	71
Tabell 12. Inflyttade: Målpopulation, svarsmaterial och vikter, efter kön och modersmål	71
Tabell 13. Utflyttade: De svarande, efter åldersgrupp (viktat efter kön och modersmål)	72
Tabell 14. Inflyttade: De svarande, efter åldersgrupp (procent, viktat efter kön och modersmål)	73

1. Sammanfattning

Syftet med denna rapport är för det första att undersöka från Åland utflyttade och till Åland inflyttade individers förhållande till den åländska arbetsmarknaden, och för det andra att undersöka det finska språkets betydelse i sammanhanget. Uppdraget kommer dels från den åländska Arbetsmarknads- och Studieserviceenheten (AMS), dels från kansliavdelningen vid Ålands Landskapsregering (LR). Studien baserar sig i huvudsak på material från två enkäter riktade till personer i åldern 19-60 år. Materialet består av enkätsvar från 787 personer som flyttade från Åland under perioden 1990-2006, och från 432 personer som inflyttade under samma period.

Återflyttningsbenägenheten har i denna rapport belysts från två olika vinklar. För det första undersöker vi återflyttningsbenägenheten och motiven att återflytta hos de utflyttade. För det andra kartlägger vi faktorer bakom den faktiska återflyttningen hos gruppen 'inflyttade'.

Cirka var fjärde inflyttare är infödd ålänning. Den starkaste ökningen av invandringen under 2000-talet står personer födda i Baltikum och personer födda utanför Norden och Baltikum för.

Vår kartläggning av de utflyttades och inflyttades utbildningsbakgrund visade att hälften av alla som flyttade till Åland på 1990-talet var utbildade inom service, hälso- och sjukvård, social omsorg, samt samhällsvetenskap. Jämfört med fördelningen på 1990-talet, minskade andelen inflyttare som utbildat sig inom de två kategorierna service respektive hälso- och sjukvård på 2000-talet, samtidigt som andelen inflyttade med en utbildning inom samhällsvetenskap ökade. Andelen utbildade inom naturvetenskap inklusive dataområdet var något större på 2000-talet än under 1990-talet.

Vår slutsats blev att det verkar finnas en arbetskraftsreserv bland dem som tidigare utflyttat från Åland på flere områden där den åländska arbetsmarknaden är i behov av ett tillskott av arbetskraft.

Vi såg t.ex. att var femte av de färdigutbildade utflyttarna med planer på att återflytta är utbildad inom hälso- och sjukvård. Andelen av dessa som föredrog att arbeta inom den privata sektorn var jämförelsevis hög. Också behovet av datakompetens i det åländska näringslivet skulle till en stor del kunna tillgodoses med benägna återflyttare enligt vår analys. Dessutom fann vi att de som för närvarande utbildar sig eller har utbildat sig till

lärare var överrepresenterade bland dem som säger sig ha planer på att återflytta. Det fanns också en överrepresentation av återflyttningsbenägna som skulle föredra att arbeta inom den offentliga förvaltningen.

Det finns tydligen goda möjligheter att den åländska arbetsmarknaden kan tillföras den typ av utbildningsmässigt kvalificerad kompetens man är i behov av, om de rätta förutsättningarna skapas för dem som vill återflytta.

Huvudorsakerna till att man flyttar till och från Åland skiljer sig mycket mellan dem som är födda på Åland och övriga. Nära på två av tre ålandsfödda utflyttare flyttade i första hand från Åland på grund av studier. Arbete var den vanligaste flyttorsaken hos dem som var födda i Finland eller Sverige, och hos individer födda utanför Åland, var det familjeskäl.

Vilka är motiven för att flytta till Åland? Av de individer i åldern 19-60 år, som inflyttade till Åland under 1990- eller 2000-talet, flyttade 41 procent i första hand för att arbeta och 36 procent i första hand av familjeskäl. Hälften av ålänningarna hade flyttat tillbaka i första hand av familjeskäl och endast var fjärde i första hand för att arbeta.

Studien visar också att andelen kvinnor som flyttar från Åland för att studera är betydligt större än andelen män och omvänt är andelen män som flyttar bort för att arbeta är betydligt större än andelen kvinnor.

Det finns en stark återflyttningsbenägenhet hos åländska studerande. Socio-kulturella faktorer verkar i deras fall väga minst lika tungt som ekonomiska faktorer. Många planerar att flytta till Åland i första hand inte som resultatet av ett ekonomiskt kalkylerande, utan helt enkelt för att man är född och uppvuxen där. Knappast överraskande är att infödda återflyttare värderar sociala- och familjerelaterade faktorer betydligt högre än den genomsnittliga invandraren.

Som väntat fann vi att återflyttningsbenägenheten var hög hos de unga utflyttarna, och att benägenheten avtog snabbt med åldern. Dessutom fann vi att återflyttningsbenägenheten avtar ju äldre man är när man flyttar från Åland. Vi fann också att den största uttalade återflyttningsbenägenheten hos utflyttade finns hos ålänningar som studerar i Sverige och som har jämförelsevis mindre goda kunskaper i finska.

Det visade sig när vi undersökte sambandet mellan återflyttningsbenägenhet och födelseland att infödda ålänningar är de som är mest benägna att återflytta (27 procent hade konkreta planer på att återvända). Våra resultat tydde också på att de infödda

Ålänningarna boende i Sverige var mer benägna att återflytta än de infödda som bosatt sig i Finland. De som utflyttat från Åland till Finland var minst benägna att återflytta till Åland.

Drivkrafterna för de utflyttade som hade planer på att återflytta var i första hand av social karaktär; mer än tre fjärdedelar av denna grupp uppgav att de var infödda ålänningar, och mer än 80 procent hade släkt respektive vänner och bekanta på Åland.

De ålandsfödda studerandes återflyttningsbenägenhet var den klart högsta av alla sysselsättningskategorierna. 43 procent av denna grupp sade sig ha planer på att återflytta, och endast drygt var tionde studerande uteslöt en återflytt för närvarande.

Vi ville också veta hur de utflyttade och inflyttade värderade olika faktorer betydelse för att flytta till Åland. Helt naturligt värderades tillgången på arbete och bostad högt. Över 90 procent av alla svarande angav att tillgången på arbete var en 'mycket viktig' eller 'viktig', faktor när man skall överväga att flytta tillbaka till Åland.

Också den sociala servicen värderades högt, liksom tryggheten och närheten och tillgången till naturen. De sistnämnda faktorerna värderades högt i synnerhet av dem som var utbildade inom pedagogik- och lärarutbildning och inom hälso- och sjukvård, medan de återflyttningsbenägna utbildade och studerande inom data värderade tillgången till arbete högst, följt av arbetets kvalitet. Karriärmöjligheterna värderades förhållandevis lågt av alla dessa grupper.

Vi fann också att de utflyttades preferenser om var man skulle vilja arbeta stämde mycket nära överens med hur de som invandrat under 1990- och 2000-talet, och nu arbetar på Åland, fördelar sig mellan sektorerna på arbetsmarknaden.

Det visade sig att en något större andel av de inflyttade arbetar som privatföretagare än motsvarande andel av de sysselsatta på Åland, och att en ännu större andel av de utflyttade skulle föredra att arbeta som privatföretagare om de flyttade tillbaka. Var femte återflyttad infödd ålänning är företagare, att jämföra med var tionde av de inflyttade som är födda på annan plats.

Andra delen av denna undersökning handlar om att undersöka uppfattningen hos ut- och inflyttade om hur omfattande kraven på kunskaper i det finska språket är på den åländska arbetsmarknaden. Uppdraget för denna del av undersökningen kommer från Kansliavdelningen vid Ålands Landskapsregering.

Det visade sig att uppfattningarna om behovet av finska på den åländska arbetsmarknaden skiljer sig avsevärt mellan de utflyttade och de inflyttade. En tredjedel av de utflyttade, infödda ålänningarna ansåg att krav på finska inte inverkar på deras möjligheter att få ett arbete på Åland, medan motsvarande andel för infödda återflyttare är drygt tre fjärdedelar. Av undersökningen framkom också att nästan var femte av de infödda som återflyttade till Åland, och mer än var femte av dem som var födda i Sverige, hade upplevt att krav på finska försvårat för dem att få ett arbete på Åland.

39 procent av de utflyttade infödda ålänningarna som efter flytten sökt arbete på Åland uppgav att kravet på kunskaper i finska hade försvårat för dem att få ett arbete, medan 18 procent av de återflyttande ålänningarna uppgav att de upplevt samma sak i realiteten.

Dessutom fann vi att drygt 4 procent av de utflyttade hade avstått från att söka ett arbete på Åland på grund av att krav på finska hade ställts, medan 12 procent av de inflyttade hade avstått av samma skäl.

Den tidigare ÅSUB-rapporten 2008:1 *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet* kartlade och analyserade behovet av det finska språket på företags- och myndighetsnivå. Där visades hur man från arbetsgivarhåll bedömer att kravet på kunskaper i det finska språket ökat och fortsättningsvis kommer att öka. Med tanke på den fortsättningsvis starka återflyttningsbenägenheten hos infödda ålänningar som vi kunnat påvisa i denna rapport, verkar det uppenbart att åländska beslutsfattare och näringsliv har att hantera ett kvarstående och måhända växande dilemma.

Rapporten konstaterar avslutningsvis att hur allvarligt man anser detta språkdilemma vara, och vilka slutsatser för organiseringen av den åländska politiken och ekonomin man drar av detta, är en politisk och inte en vetenskaplig fråga.

2. Inledning. Övergripande mönster i flyttningsrörelsen

2.1 Inledning

Folk flyttar ifrån Åland, och folk flyttar till Åland, tillfälligt eller permanent. Den här flyttningsrörelsen är stor proportionellt sett. Den åländska arbetsmarknaden är i behov av arbetskraft och ålänningarna är i behov av utbildning utanför Åland. Det skapar en särskild dynamik i den åländska flyttningsrörelsen. Även om jämförelsen inte är helt relevant kan i sammanhanget nämnas att medan invandringen per år till Sverige utgör cirka 1 procent av landets befolkning, har Åland en invandring motsvarande cirka 3 procent av landskapets befolkning. En del av förklaringen till detta är naturligtvis just att ålänningarna i hög utsträckning utbildar sig utanför Åland och att många återvänder efter avslutande studier.

Men invandringen till landskapet har också börjat förändra den åländska befolkningens kulturella och etniska sammansättning. Andelen boende på Åland som är födda på Åland har minskat gradvis (*Figur 2*). 1990 var andelen av Ålands befolkning född utanför Åland och Finland 6 procent, och 2006 hade den stigit till 11 procent. En allt större del av Ålands invånare är födda utanför Norden. Motsvarande utveckling kan vi se beträffande språket. Andelen med svenska som modersmål på Åland har minskat gradvis. 1990 var andelen av Ålands befolkning som inte hade svenska som modersmål 5,5 procent och av dessa var det endast 0,9 procent som hade annat språk än finska som modersmål. 2007 hade motsvarande andelar stigit till 8,8 och 3,8 procent.

Det framhålls ofta i samhällsdebatten att åländska beslutsfattare står inför ett grundläggande ekonomisk, politiskt och kulturellt dilemma. Åländska ungdomar orienterar sig alltmer västerut, samtidigt som det åländska näringslivet förblivit starkt östorienterat.¹ För den här aktuella utredningens del aktualiserar detta frågan om denna utveckling på Åland inneburit att benägenheten att återflytta till Åland minskat hos åländska studerande.

En viktig fråga i anslutning till detta, och som ligger utanför denna studies huvudfokus, handlar om hur den officiella närings-, hembygdsrätts- och språkpolitiken är anpassade

¹ Åländska studerandes preferenser för Sverige som studieland har tidigare kartlagts i ÅSUB Rapport 2006:2, *Det framtida behovet av utbildning på Åland*. Omfattningen av östorienteringen hos det åländska näringslivet redogörs för i ÅSUB Rapport 2004:10 *EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv*.

till dagens krav. Frågorna kopplar konkret till problemet hur Åland skall locka till sig den arbetskraft som matchar utbudet och de kvalifikationskrav som finns på arbetsmarknaden?² *Var finns det potentiella tillskottet av kvalificerad arbetskraft till den åländska arbetsmarknaden under det kommande decenniet?*

Jouko Kinnunen (2007) har föreslagit att följande frågeställningar borde ägnas framtida forskning:³

- om västerut utflyttade ålänningarars återflyttningsbenägenhet faktiskt är lägre än för dem som flyttat österut
- om detta hänger samman med kunskaper i finska
- om efterfrågan på kunskaper i finska på den åländska arbetsmarknaden verkligen har ökat

Vi skall i denna studie försöka besvara de två första frågorna, medan den tredje frågan redan behandlats i ÅSUB-rapporten (2008:1) *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet*.

Vi vet sedan tidigare att åländska studerande i allt högre grad väljer Sverige framom Finland som studieort och att denna trend förmodligen kommer att förstärkas i framtiden.⁴ Samtidigt är många företag på Åland i behov av anställda med kunskaper i finska. En nära till hands liggande hypotes till varför detta glapp uppstått, är att unga ålänningarars språkligt-kulturella identitet och uppväxtmiljö präglar dem så pass starkt, att dessa faktorer övertrumfar den eventuella ekonomiska rationaliteten i att investera i finska språkkunskaper. Vi kommer i denna rapport också bland annat att kunna se vilket samband kunskaper i finska språket har med återflyttningsbenägenheten.

2.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna rapport är, för det första *att undersöka från Åland utflyttade och till Åland inflyttade individers inställning till den åländska arbetsmarknaden och att, för det andra, försöka klargöra det finska språkets betydelse i sammanhanget*. Studiens första syfte är alltså att nå en bredare och djupare kunskap om flyttningsrörelsen till och från Åland bland arbetskraften och de studerande. Den nya kunskapen som undersökningen ger skall kunna bidra med underlag för den åländska

² Kinnunen, Jouko (2007) *Fri rörlighet för människor och företag: en förutsättning för Ålands utveckling? I 'Den åländska hembygdsrätten. Rapport från seminariet Hembygdsrätt, näringsrätt, medborgarrätt – hörnstenar i den åländska självstyrelsen* i Helsingfors den 14 juni 2007.'

³ Ibid.

⁴ ÅSUB Rapport 2006:2 *Det framtida behovet av utbildning på Åland*.

arbetsmarknads- och studieserviceenhetens bredare arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

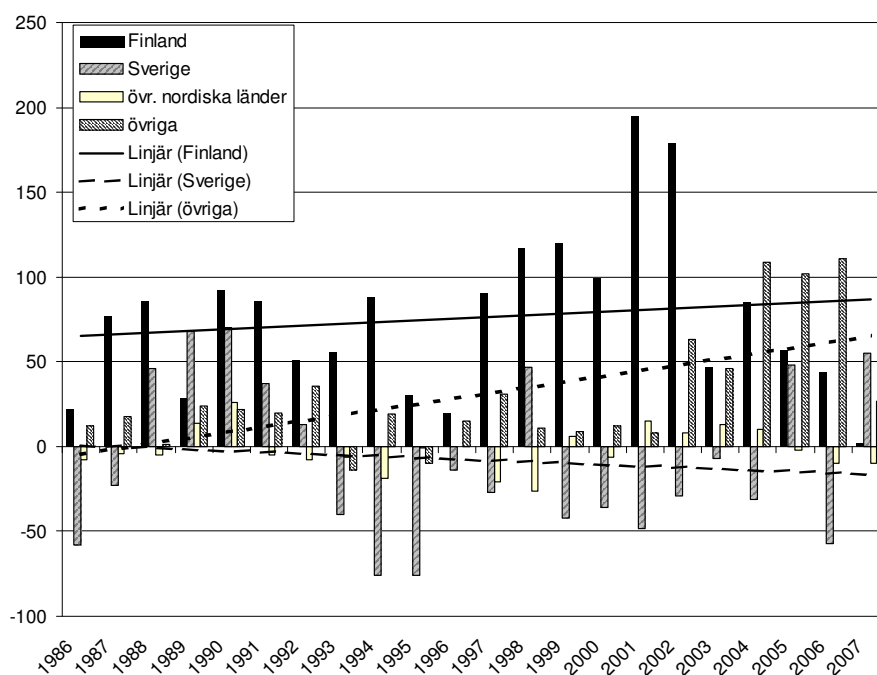
Våra huvudfrågor är följande:

1. *Kartläggning av ut-, in- och återflyttarna.* Vilka flyttar från Åland? Vilka återvänder? Vilka flyttar till Åland? Vad har de olika grupperna för utbildningsbakgrund, sysselsättning, osv?
2. *Flyttorsakerna.* Vilka är de främsta motiven för att flytta till Åland, respektive att låta bli att återvända till Åland? Hur skiljer sig motiven beroende på personernas ålder, kön, födelseland, och sysselsättning?
3. *Benägenheten att flytta till och från Åland.* Vilka individer är benägna att flytta, och vilka är svårare att locka till att byta bostadsort? Vilka är de potentiella återflyttarna? Hur skiljer sig benägenheten att flytta beroende på ålder, kön, födelseland och sysselsättning?
4. *Hinder och möjligheter - med fokus på finska språket.* Vad underlättar och vad hindrar personer från att flytta? Vilken roll spelar krav på kunskaper i finska på den åländska arbetsmarknaden för dem som flyttat till Åland och för dem som har planer på att återvända. Dessa frågor faller under denna studies andra syfte som är att söka klargöra om krav på kunskaper i det finska språket utgör ett problem för den åländska arbetsmarknaden i stort och om dessa eventuella krav hindrar utflyttade ålänningar, främst studerade, att återvända. Vilka personliga erfarenheter och uppfattningar om finska språkets betydelse har utflyttade respektive inflyttade? Uppdraget för denna del av undersökningen kommer från Kansliavdelningen vid Ålands Landskapsregering.⁵
5. *Flyttrörelsen och tillgången och efterfrågan på arbetskraft på Åland.* Var arbetar de som flyttade till Åland på 1990- och 2000-talet? Finns några viktiga skillnader härvidlag mellan infödda ålänningar och andra? Vi vill också veta inom vilken sektor, område, bransch de utflyttade som vill återvända vill arbeta.

⁵ Några tidigare utredningar och skrifter som berört dessa frågeställning är, för det första Gunilla Sanders (2003) *Rapport efter intervjuundersökning om det svenska språkets ställning på Åland*, där slutsatserna bl.a. var att "praktiskt taget alla [tjänstemän från landskapsstyrelsen och de statliga verksamheterna] hade behov av att kunna finska för att fullgöra sina arbetsuppgifter väl". Brunström, Erik (2003) *In- och utflyttningen till och från Åland 1998-2003. Vem flyttar vart och varför?* Brunström, E. (2004) *Den åländska flyttningrörelsen 1998-2003. En kortfattad beskrivande analys av in-, ut- och återflyttningen.* PM utgiven av Ålands arbetsförmedlingsbyrå i samarbete med ÅSUB. Ålands landskapsregering (2006) *Insatser för svenska språkets ställning - förslag till språkpolitiskt program för landskapet Åland. Problemställningar och åtgärder*; ÅSUB Rapport 2008:1 *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet.*

Vi kommer avslutningsvis också kortfattat att beröra frågan om vilka yrkesgrupper som behövs till den åländska arbetsmarknaden, och om man kan göra ytterligare något för att locka hit dem.

Figur 1. Flyttningsnetto (antal personer), per land med linjära trendlinjer 1990-2007

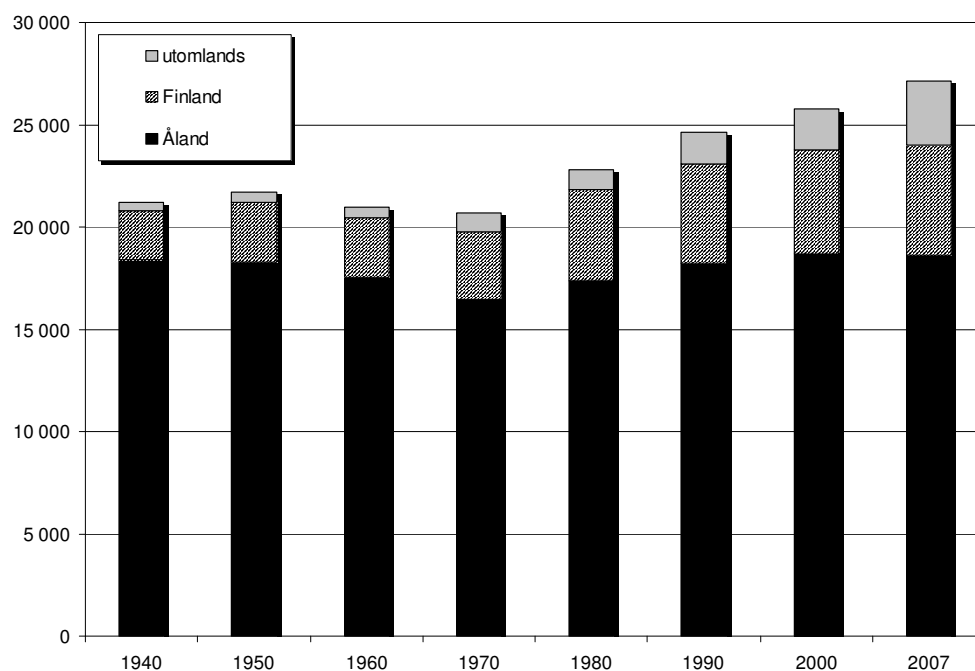


Källa: ÅSUB, befolkningsstatistiken

2.3 En kort historisk bakgrund

Staplarna i *Figur 2* och siffrorna i *Tabell 1* visar tillväxten av Ålands befolkning i antal och efter födelseland från 1940 till 2007. Intressant ur historisk-demografisk synpunkt är att tillväxten av den på Åland födda och boende befolkningen varit synnerligen obetydlig under de snart 70 år som förflutit sedan 1940. I absoluta tal har förändringen rentav varit marginell, som de svarta delarna av staplarna i *Figur 2* visar.

Mellan 1950 och 1970 minskade Ålands befolkning, och det är först under de senaste dryga 30 åren som de grundläggande förutsättningarna för en stabil ekonomisk tillväxt funnits. Ekonomisk tillväxt förutsätter en gynnsam demografisk utveckling, och en därmed förbunden expansion av arbetskraften.

Figur 2. Ålands befolkning efter födelseort 1940-2007 (antal personer)

Källa: ÅSUB, befolkningsstatistiken

Tabell 1. Ålands befolkning efter födelseort 1940-2007 (procent)

	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2007
Åland	86,7	84,4	83,5	79,7	76,2	74,1	72,5	68,6
Finland	11,5	13,5	14,0	16,0	19,7	19,7	19,8	19,8
Utomlands	1,8	2,1	2,5	4,2	4,1	6,2	7,7	11,6

Källa: ÅSUB, befolkningsstatistiken

Tabell 2. Den åländska befolkningens sammansättning, efter modersmål 1920-2007 (procent)

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2007
Svenska	96,2	96,7	95,7	96,3	96,5	96,3	95,2	94,5	93,8	91,2
Finska	3,8	3,3	4,2	3,6	3,4	3,5	4,4	4,6	4,8	5,0
Övriga	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,4	0,9	1,4	3,8

Källa: ÅSUB, befolkningsstatistiken

Siffrorna i *Tabell 2* visar att förhållandet mellan svensk-, finskspråkiga och övriga förändrades endast marginellt under de femtio åren som förflöt mellan 1920 och 1970. Från 1970 och framåt, under de senaste 30-40 åren, har emellertid det relativa förhållandet mellan de tre språkgrupperna gradvis förändrats. Den finska språkgruppen har stärkt sin ställning i förhållande de svenskspråkiga, medan den i det övriga Finland födda befolkningens andel på Åland har hållits i det närmaste konstant under perioden 1990-2007.

Den stora förändringen i inflyttningsmönstret från 1980-talet och framåt är att gruppen födda utanför Finland har ökat sin andel starkt. Under 1990-talet utgjorde gruppen en fjärdedel av alla inflyttade i åldern 19-61 år.

Tabell 3. Andelen födda på Åland som bodde på Åland 2001 och 2006, valda årskullar

	2001	2006
20-åringar	78,7	66,2
25-åringar	68,4	66,9
30-åringar	68,5	72,4
35-åringar	73,1	68,9
40-åringar	73,2	75,0
45-åringar	70,6	72,6
50-åringar	64,7	71,5

Källa: ÅSUB Statistik 2003:1 *Befolkningen 2001*, s. 19; ÅSUB Statistik 2007:2 *Befolkningen 2007*, s. 26.

Slutligen kan vi konstatera att bilden av förändringar i de infödda ålänningarnas val av boendeplats under de senaste åren är något motsägelsefull. Om vi ser på förändringen mellan 2001 och 2006 för andelen av några valda årskullar födda på Åland som bodde på Åland kan vi konstatera (*Tabell 3*) att det var färre 20- och 25-åringarna som bodde kvar år 2006 jämfört med läget år 2001. Omvänt var det fler 40-, 45, och 50-åringar födda på Åland som bodde kvar (eller flyttat tillbaka). Den sammantagna bilden är att inga större förändringar skett under femårsperioden härvidlag. Den till synes stora minskningen i andelen infödda 20-åringar boende kvar på Åland har i första hand att göra med förändrade och strängare regler gällande folkbokföring på studieorten för åländska studerande utanför Åland.

När det gäller det övergripande flyttmönstret hos arbetskraften (här begränsad till 19-60-åringarna) fann vi att *drygt var fjärde inflyttare under perioden 2000-2006 var en återflyttande, infödd ålänning*.

2.4 Undersökningens perspektiv och metod

Huvudfokus i denna undersökning ligger på sambandet mellan den åländska arbetsmarknaden och flyttrörelsen med särskild uppmärksamhet på det finska språkets betydelse. Arbetsmarknadens förutsättningar bestäms ytterst av myndigheter och institutionella ramverk, men företag och individer är huvudaktörerna på marknaden där man säljer och köper arbetskraft. Individerna på denna arbetsmarknad agerar och tar beslut inte enbart utifrån 'rationella' ekonomiska motiv utan tar också hänsyn till andra faktorer som inte direkt har med själva utbudet och efterfrågan på arbetsmarknaden att göra. Eftersom Åland på många sätt utgör en avgränsad enhet; kulturellt, geografiskt, socialt och så vidare, så har individen att väga in denna specifika enhets särdrag när man väljer att flytta dit eller flytta därifrån.

Den åländska arbetsmarknaden utgör på så sätt en skärningspunkt för individers, företags och myndigheters handlande, en skärningspunkt med delvis unika yttre förutsättningar.

För att fånga in olika individers motiv och intressen har vi i två enkäter frågat från Åland utflyttade och till Åland invandrade personer om deras motiv för att flytta eller inte flytta. Bland dessa tänkbara motiv återfinns språkmiljön samt upplevelsen och erfarenheten av det finska språket i det åländska arbetslivet.

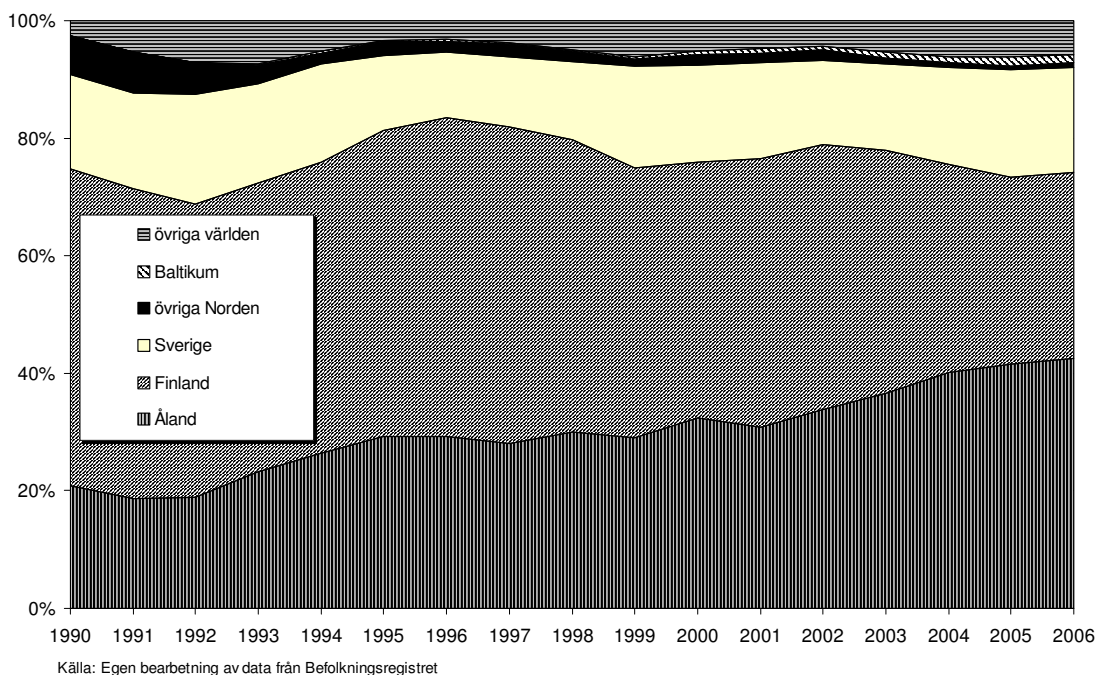
Vårt svarsmaterial presenteras närmare på sidan 69 i kapitlet Appendix: Grundmaterial och urval. Enkäterna återges på sidorna 75 till 80.

Rampopulationen från vilket urvalet till enkätutskicken är hämtade är från den finländska Befolkningsregistercentralens (BRC) register. Detta grundmaterial ger också en bild av hur utflyttningen och inflyttningen av arbetskraft till Åland under perioden 1990-2006 fördelat sig efter födelseplats.

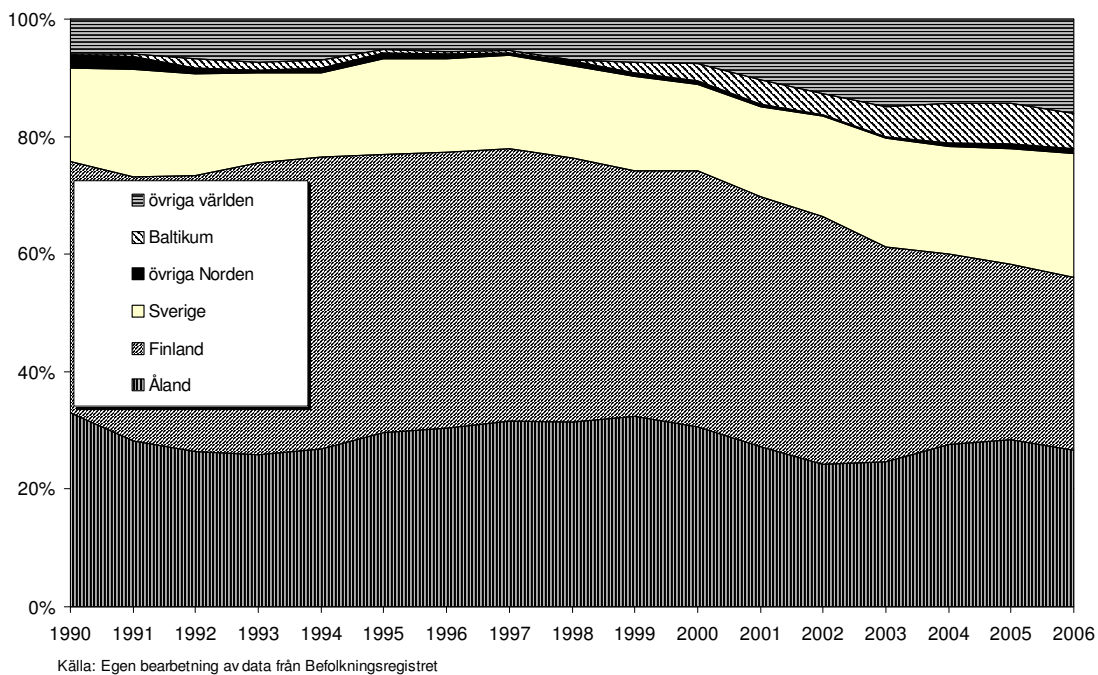
Figur 3 visar hur utflyttningen från Åland fördelar sig i absoluta tal och procentuellt mellan individer med olika födelseplats under 1990- och 2000-talet i vårt registermaterial. De viktiga trenderna ser ut att vara att de finlandsföddas andel minskar, medan ålänningarnas relativa andel ökar. Att utflyttningen av ålänningar från landskapet ökar under 2000-talet har delvis att göra med de skärpta regler gällande mantalsskrivning på studieorten som införts.

Figur 4 återger på motsvarande sätt fördelningen av inflyttningen i vårt registermaterial. Den visar att de viktiga trenderna under perioden från 1990-talets slut och framåt är den relativa ökningen av inflödet av arbetskraft från Baltikum och den övriga världen.

Figur 3. Rampopulation 1: Utflyttade efter födelseland, 1990-2006. Procentuell fördelning (löpande 3-årsmedeltal)



Figur 4. Rampopulation 2: Inflyttade efter födelseplats, 1990-2006. Procentuell fördelning (löpande 3-årsmedeltal)



3. De utflyttades och de inflyttades bakgrund

I detta kapitel kartlägger vi bakgrunden hos ut- och inflyttarna. Grundfrågan är alltså: Vilka flyttar till Åland och vilka är det som flyttar från Åland?

3.1 Inflyttades sysselsättning

Om vi kortfattat börjar med att se på inflyttarnas socio-ekonomiska ställning finner vi att drygt 70 procent av 19-60-åringarna som flyttade till Åland på 1990- och 2000-talet var arbetstagare (*Tabell 4*). Knappt 13 procent var arbetsgivare, företagare, eller lantbrukare. Fördelningen motsvarar i stort fördelningen hos hela den åländska arbetskraften i samma ålder.

Det finns statistiskt signifikanta skillnader mellan infödda ålänningar och övriga när det gäller sysselsättning i vårt enkätmaterial. Mer än var femte (22 procent) inflyttad, ålandsfödd är företagare, medan endast var tionde inflyttare född utanför Åland är företagare (*Tabell 5*).

Tabell 4. Inflyttade under perioden 1990-2006 (19-60-åringar), efter socioekonomisk ställning (procent)

Tjänstemän/arbetstagare	71,1
Arbetsgivare/företagare/lantbrukare	12,7
Föräldraledig/vårdledig/övrigt hemarbete	5,1
Studerande	3,3
Arbetslös	2,9
Annan	2,6
Pensionär	2,4
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>

Källa: ÅSUBs enkät till inflyttade

Tabell 5. Inflyttares sysselsättning, efter födelseort

	studerande	arbetstagare	företagare	övriga	<i>totalt</i>
Födda på Åland	6,1	61,6	22,2	10,1	<i>100,0</i>
Födda utanför Åland	2,6	77,0	10,2	10,2	<i>100,0</i>

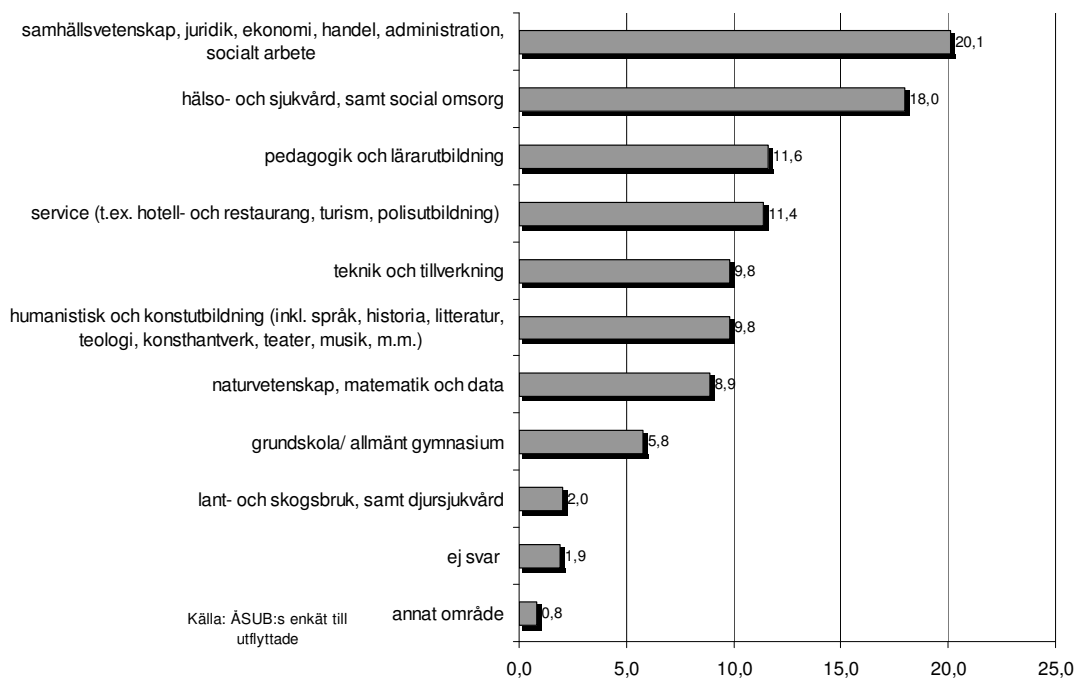
Källa: ÅSUBs enkät till inflyttade

3.2 Utbildningsprofilen hos utflyttade

Vilken kompetens har de utflyttare som i vår enkät säger sig vilja flytta tillbaka till Åland? Det kan också vara av intresse att se på kompetensen hos dem som svarat att de möjligtvis kan tänka sig att flytta tillbaka. Men låt oss börja med att se hur utbildningsstrukturen överlag ser ut hos dem som flyttade bort från Åland under 1990-talet respektive 2000-talet.

Vår statistiska analys visar att det i första hand är i förhållande till de pedagogiskt och lärarutbildade utflyttarna som vi kan avläsa en statistiskt signifikant skillnad mellan dem som svarat 'ja' på frågan om de har planer på att flytta tillbaka och övriga.

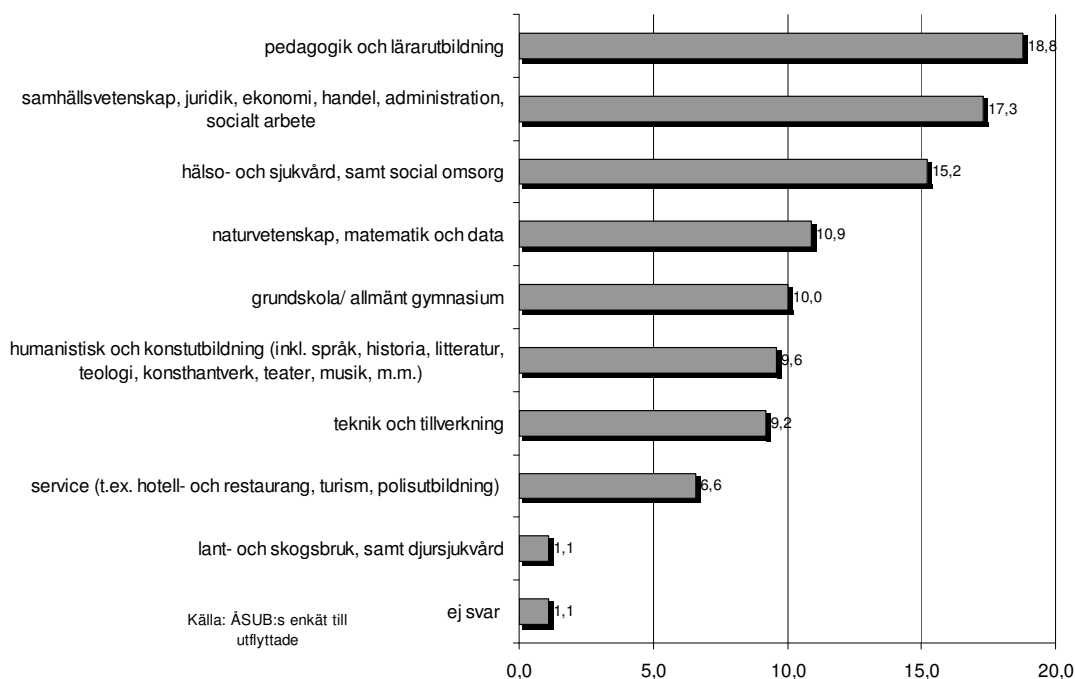
Figur 5. Utflyttade under 1990-2006, efter utbildningsområde



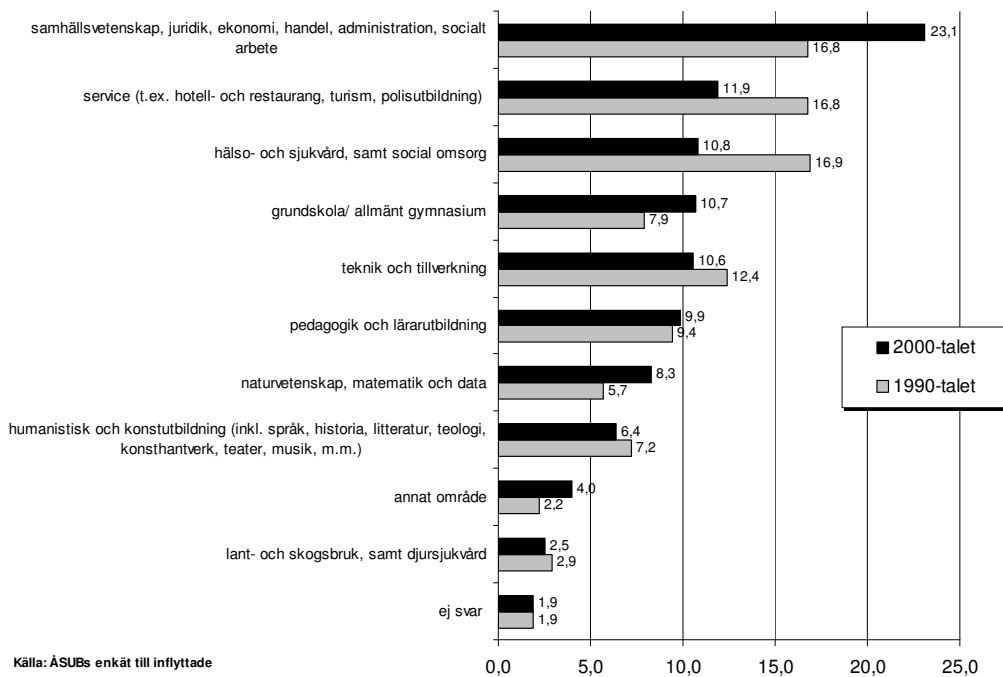
Med tanke på det stora behovet av att rekrytera lärare på Åland, som ÅSUB påvisade i sin arbetsmarknadsbarometer våren 2008, kan det vara värt att notera att de som för närvarande utbildar sig, eller har utbildat sig, till lärare är statistiskt signifikant överrepresenterade bland dem som säger sig ha planer på att återflytta.⁶ Här borde alltså finnas möjligheter att tillgodose åtminstone en del av det stora behovet av lärare till Ålands skolor.

⁶ ÅSUB Rapport 2008:6, *Arbetsmarknadsbarometern våren 2008*

Figur 6. Utflyttade 1990-2006, med planer på att återvända till Åland, efter utbildningsområde (procentuell fördelning)



Figur 7. De inflyttades utbildningsbakgrund, efter inflyttningsdecennium (procentuell fördelning)

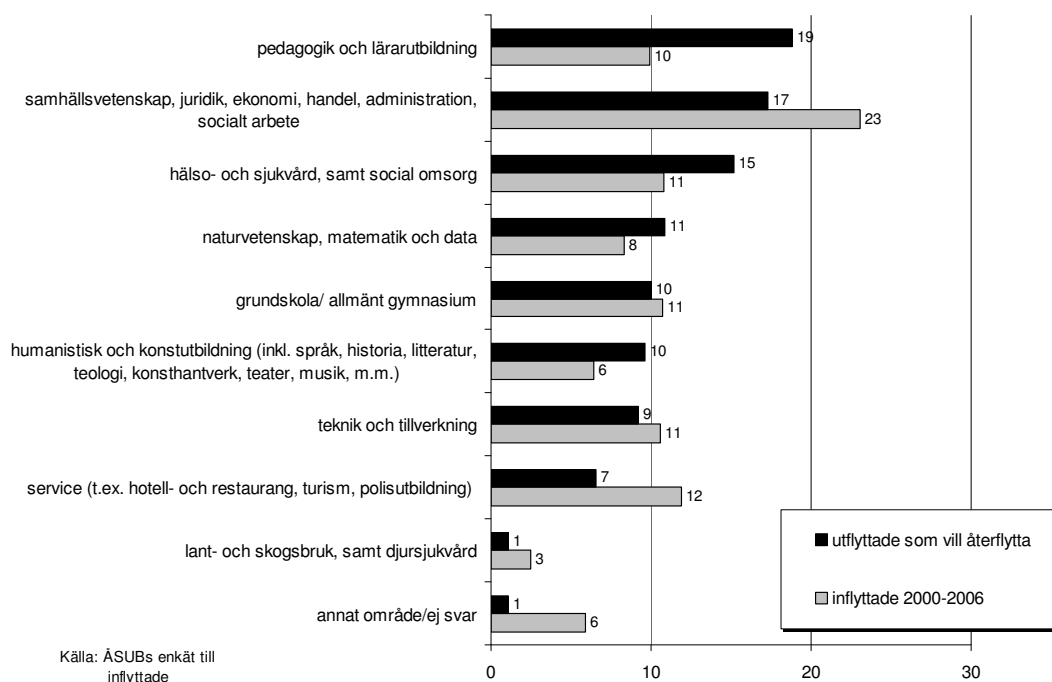


3.3 Inflyttades utbildningsprofil

Den vanligaste utbildningsbakgrunden hos dem som flyttade till Åland på 1990-talet var service, hälso- och sjukvård, social omsorg, samt samhällsvetenskap, ekonomi och juridik. Hälften av alla som flyttade till Åland på 1990-talet var vid tidpunkten för vår enkät utbildade inom något av dessa områden. Fördelningen mellan de tre områdena var jämn. Som framgår av de tre gråfärgade staplarna överst i *Figur 7* var andelen hos alla dessa tre områden kring 17 procent.

Av de översta staplarna i *Figur 8*, och den översta raden i *Tabell 6*, kan vi utläsa att medan andelen pedagogiskt- och lärarutbildade bland dem som flyttade till Åland mellan 2000 och 2006 var cirka 10 procent, är motsvarande andel bland de utflyttade som har planer på att återflytta, och har utbildat eller utbildar sig inom området, cirka 19 procent. Andelen bland dem som studerar till lärare är betydligt högre; cirka 26 procent (*Tabell 6*). Det finns alltså alla förutsättningar att tillgodose åtminstone en del av rekryteringsbehovet till de åländska skolorna med behöriga lärare under den närmaste tiden.

Figur 8. De utflyttade som planerar att återflytta, och de under 2000-talet inflyttade, efter utbildningsområde (procentuell fördelning bland utflyttade och inflyttade)



Intressant nog kan vi avläsa en tydlig förskjutning mellan utbildningsbakgrunden hos gruppen som flyttade till Åland på 1990-talet, och den som flyttat in under perioden 2000-2006. Tydligast var förskjutningen mellan de tre största kategorierna samhällsvetenskap, service, och hälso- och sjukvård samt social omsorg. Andelen inflyttare utbildade inom de två kategorierna service respektive hälso- och sjukvård samt social omsorg har minskat dramatiskt. Den förstnämnda gruppen minskade med cirka 5 procentenheter, den andra med hela 6 procentenheter. Andelen inflyttade med en utbildning inom samhällsvetenskap (överst i *Figur 7*) har samtidigt ökat med cirka 6 procentenheter.

Dessutom har andelen utbildade inom naturvetenskap inklusive dataområdet ökat, något som säkert avspeglar det ökande behovet av kvalificerad datakunskap inom den åländska ekonomin.

Att andelen inflyttare med endast grundskola eller allmänt gymnasium ökat beror förmodligen delvis på att den åländska yrkes- och högskoleutbildningen expanderat och attraherat ett större antal elever under 2000-talet än under 1990-talet.

Tabell 6. Inflyttade 2000-2006 och utflyttade som planerar att återflytta till Åland, efter senaste utbildningsområde (procent)

	Inflyttade	Utflyttade som planerar att återflytta		
	2000-2006	Alla	Studerande	Övriga
Pedagogik och lärarutbildning	9,9	18,8	25,6	13,6
Humanistisk och konstutbildning	6,4	9,6	14,0	7,6
Samhällsvetenskap, juridik, ekonomi, handel, socialt arbete	23,1	17,3	30,2	9,1
Naturvetenskap, matematik och data	8,3	10,9	9,3	12,1
Hälso- och sjukvård, samt social omsorg	10,8	15,2	9,3	19,7
Övriga	41,5	28,2	11,6	37,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

Källa: ÅSUBs enkäter till inflyttade och utflyttade

Låt oss kortfattat återkomma till frågan om kompetensförsörjningen till den åländska arbetsmarknaden och utbildningsbakgrunden hos gruppen inflyttade respektive utflyttade. Mot bakgrund av vad som framkom om rekryteringsläget för olika yrkesgrupper i ÅSUBs *Arbetsmarknadsbarometern våren 2008* kan det vara intressant att jämföra utbildningsprofilen hos dem som inflyttade på 2000-talet och den grupp bland de utflyttade som enligt våra enkätsvar säger att de har planer på att återvända.⁷

⁷ ÅSUB Rapport 2008:6, *Arbetsmarknadsbarometern våren 2008*

I *Figur 8* och de två första kolumnerna i *Tabell 6* ser vi att utbildningsprofilen hos dem som inflyttat till Åland under perioden 2000-2006 och de återflyttningsbenägna utflyttade skiljer sig markant. Det intressanta i sammanhanget är att det här finns en arbetskraftsreserv på just de områden där den åländska arbetsmarknaden just nu är i behov av ett tillskott av arbetskraft.

Det framgår också av *Figur 8* och *Tabell 6* att motsvarande relationer för de utbildade inom kategorin samhällsvetenskap, juridik, etc., är det omvända. Andelen återflyttningsbenägna utflyttade inom området (17 procent) är mindre än motsvarande andel inom gruppen inflyttade (23 procent). Bland dem som planerar att återflytta, och som för närvarande studerar, är andelen som studerar inom det humanistiska och konstområdet mer än dubbelt så stor som andelen bland dem som flyttade till Åland under den aktuella perioden.

Andelen som är utbildade inom naturvetenskap, matematik och data – och de flesta inom denna grupp är datautbildade – hos de återflyttningsbenägna utflyttarna är större än andelen hos de inflyttade. Men tanke på det stora behovet av datakompetens i det åländska näringslivet kan vi notera att också här finns det ett potentiellt tillskott till det segmentet av den åländska arbetsmarknaden.

Samtidigt som vi just nu har en åländsk hälso- och sjukvård i stort behov av personal finns det tydligen en stor grupp utflyttade färdigutbildade på området som planerar att återvända. De utgör hela 19,7 procent av de färdigutbildade utflyttarna som planerar att återflytta. Svaren på vår enkät gav också starka indikationer på att det finns utflyttade läkare som är redo att flytta tillbaka till Åland. Läkarna var den vanligaste yrkeskategorin bland dem som hade planer på att återvända; de utgjorde drygt 4 procent av den kategorin.

För att sammanfatta, om vi gör antagandet att fördelningen mellan utbildningsområden hos gruppen inflyttade avspeglar den åländska arbetsmarknadens grundstruktur, så kan vi av *Tabell 6* dra slutsatsen att, om de rätta förutsättningarna skapas för dem som vill återflytta, så finns goda möjligheter att den åländska arbetsmarknaden kan tillföras en del av den typ av kompetens man är i störst behov av inom den närmaste framtiden.⁸

⁸ Om man utesluter de som för närvarande studerar på Åland från gruppen inflyttade förändras fördelningen mellan utbildningsområdena endast marginellt.

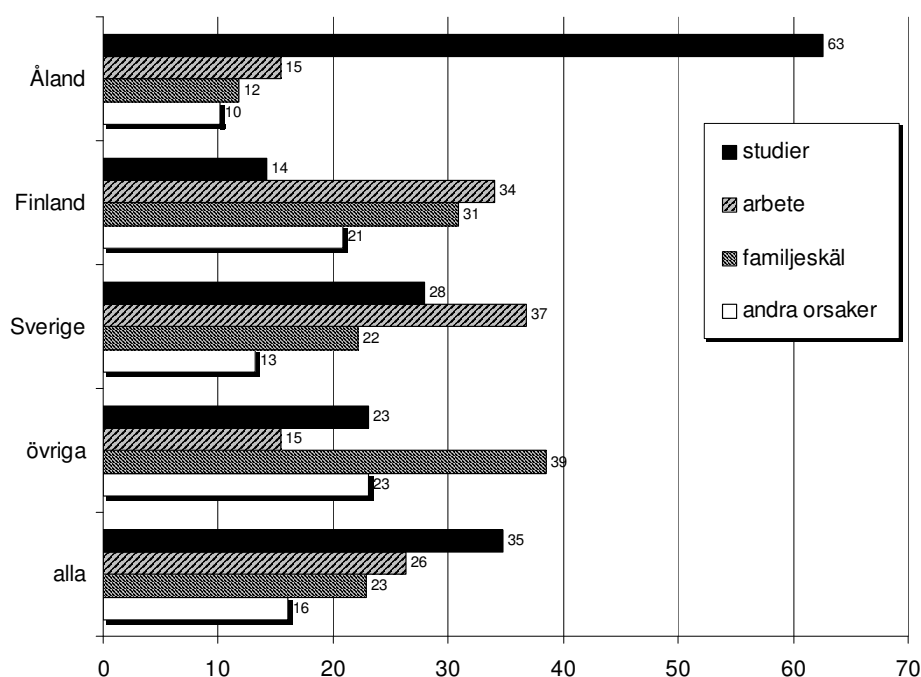
4. Grundläggande flyttorsaker

4.1 Varför flyttar man från Åland?

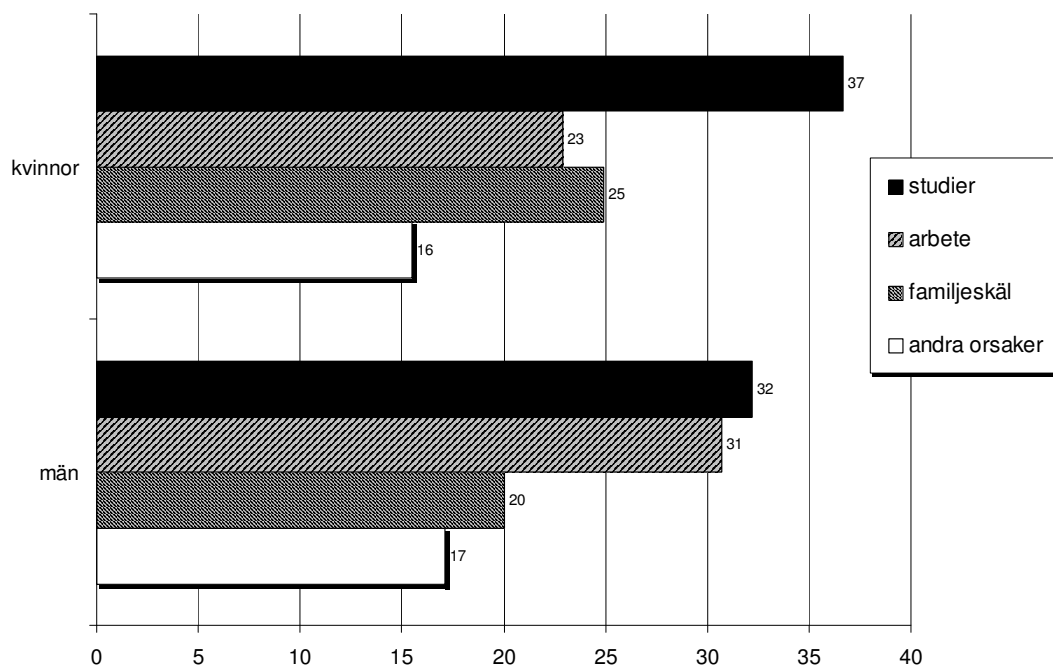
Huvudorsaken till varför personer i 18-60-årsåldern flyttade från Åland under 1990- och fram till 2006 skiljer sig avsevärt beroende på var man är född. Längst ner i *Figur 9* visas den procentuella fördelningen för hela gruppen utflyttade, mellan fyra grundläggande orsaker till varför man flyttat från Åland. Drygt var tredje person flyttade i första hand på grund av studier och, drygt var fjärde flyttade i första hand på grund av arbete.

Som framgår på många sätt i denna rapport så skiljer sig de personliga motiven till varför man flyttar mycket mellan infödda ålänningar och övriga. Nära på två av tre Ålandsfödda utflyttare flyttade i första hand på grund av studier (63 procent, se *Figur 9*). Knappt var sjunde (15 procent) flyttade i första hand på grund av arbete och drygt var åttonde på grund av familjeskäl.

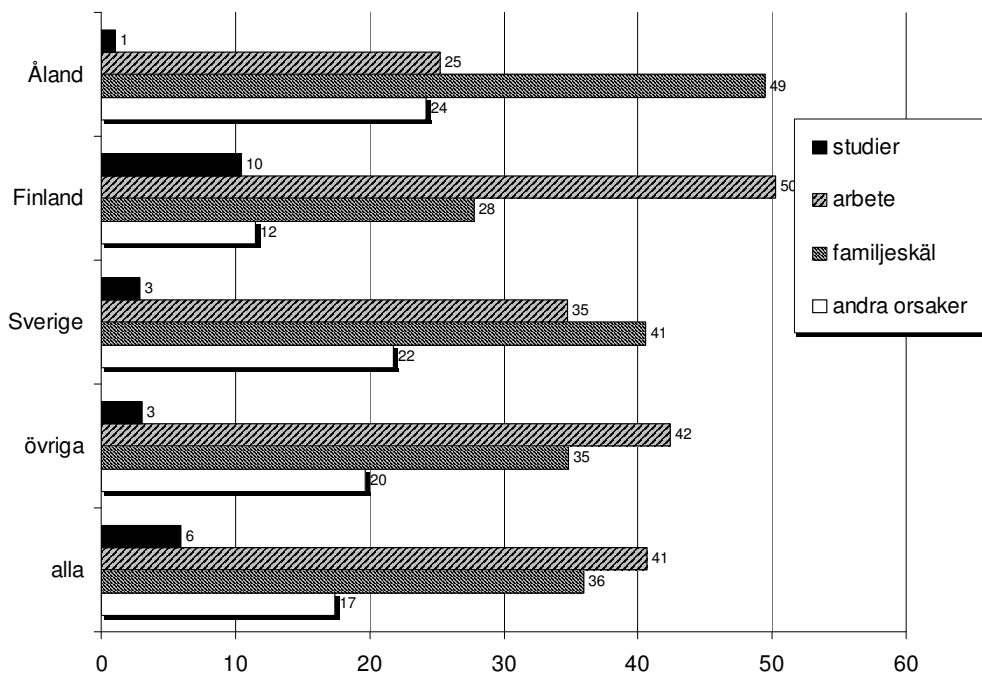
Figur 9. Främsta orsaken till att man flyttat från Åland, perioden 1990-2006, efter födelseort (procentuell fördelning)



Figur 10. Främsta orsaken till att man flyttat från Åland, efter kön (procentuell fördelning)



Figur 11. Främsta orsaken till att man flyttat till Åland under perioden 1990-2006, efter födelseort (procentuell fördelning)



4.2 Varför flyttar man till Åland?

41 procent av alla inflyttade angav att man flyttat till Åland i första hand för att arbeta. Men mer än var tredje person (36 procent) i åldern 18-60 år, som inflyttade till Åland under 1990- eller 2000-talet, flyttade i första hand av familjescäl. Sex procent uppgav att de kom för att studera, och 18 procent i motsvarande grupp uppgav att de kom av andra orsaker.

Som framgår av *Figur 11* var den klart främsta flyttorsaken hos dem som var födda i Finland 'arbete'. Varannan av denna kategori individer flyttade till Åland i första hand för arbetets skull.

Slutsatsen av detta är – återigen – att den åländska flyttrörelsen i hög grad styrs av socio-kulturella drivkrafter. Men man kan förmoda att den enskilde individens bevekelsegrunder ofta är sammansatta; man väger samman olika skäl inför en eventuell flytt. Om en så pass stor andel anger att man främst flyttat till Åland av familjescäl, innebär det förmodligen att materiella drivkrafter som lön och karriärmöjligheter inte väger lika tungt som de gör i många andra fall.

Här kan vi också notera att skillnaden mellan könen i detta avseende är statistiskt icke-signifikant, i motsats till hur det förhöll sig bland utflyttarna.

Kvinnor och män flyttar till Åland av samma orsaker, men de grundläggande orsakerna till varför kvinnor och män flyttar *från* Åland skiljer sig något. Flere kvinnor än män angav att de flyttade för att studera och av familjescäl. Samtidigt angav fler män att de flyttade från Åland för att arbeta.

5. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade

5.1 Inledning

Hur ser återflyttningsbenägenheten ut hos individer av olika ålder, kön, födelseland och med olika bakgrund i övrigt? Vilka är de starkaste bestämningsfaktorerna? Två antaganden ligger nära till hands. För det första avtar förmodligen benägenheten att återflytta med åldern, och för det andra är återflyttningsbenägenheten förmodligen betydligt större bland infödda ålänningar än hos andra. Jouko Kinnunen (2007) har framlagt den motsatta hypotesen ”att ålänningars villighet att återflytta till Åland från det övriga Norden är *lägre* (min kurs.) än ålänningarnas intresse att återflytta från fasta Finland /.../.”⁹ Vi skall pröva den hypotesen i detta kapitel.

Vårt material ger oss två ingångar till en bedömning av återflyttningsbenägenheten. Dels genom analys av strömmen av ut- respektive inflyttade i registermaterialet, dels genom en analys av enkätmaterialet. I registermaterialet över den faktiska återflyttningen av gruppen ’inflyttade’ kan vi utläsa varifrån dessa kommer. Genom enkäten får vi möjligheter att mäta den relativa omfattningen av gruppen ’utflyttades’ deklarerade önskan att återflytta.

I denna undersökning mäts återflyttningsbenägenheten med hjälp av fråga 15 i enkäten till utflyttade (se Bilaga, sidan 75). Frågan man fick besvara i vår enkät var enkelt formulerad: ’Har du planer på att flytta tillbaka till Åland?’ Svartalternativen som gavs var: 1) ja, 2) kanske/vet ej, 3) nej. *Det är alltså en hypotetisk, uttalad, planerad, men ännu inte fullföljd återflyttning vi mäter.*

5.2 Benägenheten att återflytta hos individer av olika ålder och kön

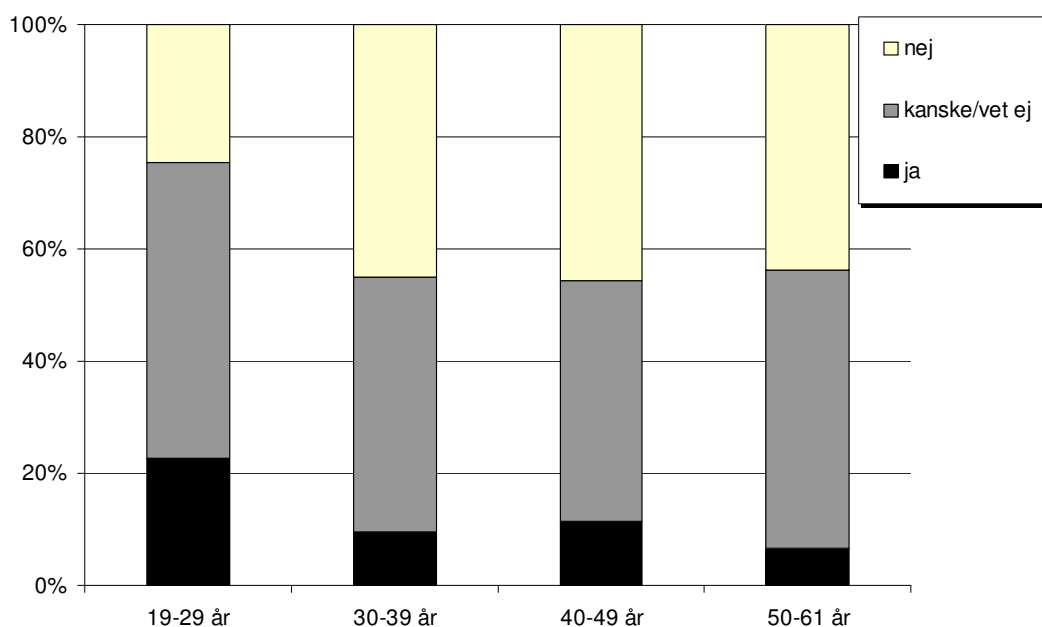
Av alla de 787 som svarade på vår enkät till utflyttade, besvarade alla utom 10 personer frågan. 14 procent av dem som besvarade frågan angav att de hade planer på att återvända. Hela 48 procent svarade att de var osäkra eller lämnade möjligheten öppen (’kanske/vet ej’). 39 procent uteslöt möjligheten att återvända.¹⁰ Skillnaden mellan könen i vårt material i detta avseende är liten och statistiskt insignifikant.

⁹ Kinnunen, Jouko (2007), s. 44-45.

¹⁰ Andelarna är avrundade.

Vi fann, som vi förutsett, att återflyttningsbenägenheten avtar med åldern.¹¹ Det slående är hur hög återflyttningsbenägenheten är hos de unga utflyttarna, och hur snabbt benägenheten avtar med åldern. En dryg tredjedel (34 procent) av de utflyttade i åldern 19-24 år svarade 'ja' på frågan om de har planer på att flytta tillbaka till Åland, medan inte mer än var sjätte 25-29-åring (15 procent) hade motsvarande planer. Förmodligen finns det psykologiska och/eller socio-kulturella orsaker till detta (initial hemlängtan, gradvis social integration i det nya hemlandet, familjebildning, etc.). Dessutom har en del studerande hunnit flytta tillbaka till Åland innan 29 års ålder.

Figur 12. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter åldersgrupp (procentuella andelar inom respektive grupp)



Källa: ÅSUBs enkät till utflyttade

Om vi slår samman åldersgrupperna till något större enheter, ser vi att också det grövre mönstret visar att det tydligen är under de första åren utanför Åland som man är som mest benägen att återflytta. I ålderskategorierna från 30 år och uppåt var andelen som svarade 'nej' på frågan om de planerade en återflytt, ca 45 procent.

Vi kan också konstatera att det finns en svag, men signifikant negativ korrelation mellan individernas ålder vid flytt och deras återflyttningsbenägenhet.¹² Återflyttningsbenägenheten avtar något ju äldre individerna är när de flyttar.

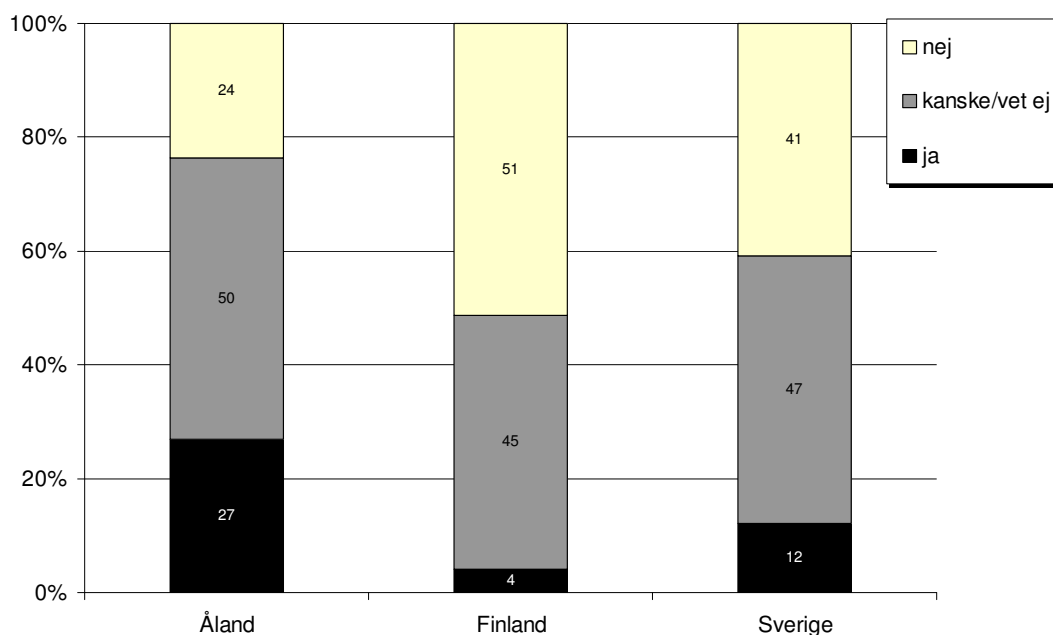
¹¹ Den negativa korrelationen (Pearson) mellan de utflyttades ålder och återflyttningsbenägenhet är negativ och starkt signifikant ($p < 0,01$) $r = -0,179$.

¹² Korrelationskoefficienten (Pearson) $r = -0,86$, signifikant på 5-procentsnivån.

5.3 Benägenheten att återflytta hos individer med olika födelse land, modersmål och kunskaper i finska

Vilken roll spelar födelse land och modersmål för benägenheten att återflytta? Man skulle vänta sig att benägenheten är störst hos Ålandsfödda utflyttare, och därefter hos svenskspråkiga födda utanför Åland. Figur 13 visar återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter födelse land.

Figur 13. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter födelse land (procentuell fördelning)



Källa: ÅSUBs enkät till utflyttade

Som väntat är gruppen infödda ålänningar de som är mest benägna att återflytta. Något mer än var fjärde infödd ålänning, 27 procent, svarar 'ja' på frågan om de har planer på att återvända till Åland. Det som möjligtvis är anmärkningsvärt i sammanhanget är att en så pass stor andel som hälften av denna grupp lämnar möjligheten öppen ('kanske/vet ej'). Knappt var fjärde ålandsfödd utflyttare säger sig inte ha planer på att återflytta.

Här kan det passa bra att testa Jouko Kinnunens (2007) hypotes om att utflyttade, infödda ålänningar boende utanför Finland skulle ha lägre villighet/intresse av att

återflytta än andra. Vårt enkätmaterial omfattar enbart individer som utflyttat till Finland respektive Sverige. Eftersom andelen som flyttat till annat land än dessa två utgör endast någon enstaka procent av det totala antalet, räcker det gott och väl i analysen.

Resultatet av vår statistiska analys visar att Kinnunens hypotes inte får stöd i vårt material, men att den inte heller helt kan vederläggas. Vi får nöja oss med att konstatera att vårt material tyder på att benägenheten att återflytta från Sverige hos infödda ålänningar är större än hos de infödda som utflyttat till Finland. 29 procent av de till Sverige utflyttade, att jämföra med 16 procent av de till Finland utflyttade, säger sig ha planer på att återflytta. Vi har tillgång till svar från 302 ålandsfödda individer, men analysen klarar inte testet för statistiskt beroende, så vi får nöja oss med att konstatera att våra resultat tyder på att de infödda i västerled är mer benägna att återflytta än de som bosatt sig i österled.

Om vi däremot utökar analysen till *alla* från Åland utflyttade så får vi ett starkt och signifikant statistiskt utslag. Återflyttningsbenägenheten skiljer sig markant mellan utflyttade i Sverige och utflyttade i Finland.

Finlandsfödda utflyttare är minst benägna att återflytta till Åland. Inte mer än 4 procent av denna grupp uppger att de har planer på att återflytta. Det kan vara värt att notera att återflyttningsbenägenheten, enligt vårt sätt att definiera den, faktiskt är mindre hos svenskspråkiga finlandsfödda utflyttade, än hos de finskspråkiga. Vi får alltså förkasta hypotesen om att den utflyttades modersmål i detta fall skulle vara den viktigaste bestämmningsfaktorn. Födelseland är tydligen viktigare, och möjligen finns det någon annan komponent i de svenskspråkiga Finlandsfödda utflyttade individernas bevekelsegrunder, som motverkar benägenheten att återflytta, och som vi i detta skede inte kan identifiera.

Finlandsfödda utflyttare är i detta sammanhang de mest kategoriska av utflyttarna i sin inställning till återflytt. Mer än hälften av dessa (51 procent) säger att de *inte* har planer på att flytta tillbaka till Åland. Av dessa är det finlandssvenskarna som är de mest kategoriska; 54 procent av dem svarade 'nej' på frågan om de hade planer på att återflytta.

När det gäller gruppen finlandsfödda och deras återflyttningsbenägenhet bör man i sammanhanget påminna sig om att deras grundförutsättningar i de flesta fall skiljer sig från de infödda ålänningarnas. En del av denna grupp hör till kategorin relativt lättrollig arbetskraft, som kanske i utgångsläget när de flyttade till Åland inte hade tänkt stanna kvar i landskapet. En liten del av denna grupp är dessutom studerande vid åländska

yrkesutbildningar och vid högskolan, som inte heller de i utgångsläget hade tänkt stanna kvar efter avslutade studier.

12 procent av de i Sverige födda utflyttarna säger att de har planer på att återflytta. Hos denna grupp är andelen som säger sig vara osäkra eller lämnar frågan öppen 47 procent. Den återstående andelen, 41 procent, av denna grupp har inga planer på att återflytta.

Av dem som är födda i övriga länder svarade endast 23 procent att de inte hade planer på att återvända. Tyvärr är det statistiska underlaget för litet för att vi skall kunna dra några säkra slutsatser om hur stor andelen är som säger att de i nuläget har planer på att återvända. Vi kan däremot konstatera att en så pass stor andel som de återstående 77 procenten säger att de antingen har planer på att återvända eller lämnar möjligheten av en återflytt öppen. Därmed är denna grupp, intressant nog, den minst kategoriska av alla.

Kunskaper i finska visar sig vara negativt och signifikant korrelerade med återflyttningsbenägenheten.¹³ Varierande kunskaper i finska specifikt hos utflyttade infödda ålänningar visade sig inte ha något samband med deras återflyttningsbenägenhet.

Sammanfattningsvis:

- Ålandsfödda utflyttade har den högsta återflyttningsbenägenheten. Var fjärde har planer på att återflytta.
- Vårt material tyder på att benägenheten att återflytta från Sverige hos infödda ålänningar är större än hos infödda ålänningar som utflyttat till Finland.
- Finlandsfödda utflyttade har den lägsta återflyttningsbenägenheten, och är de mest kategoriska i sina svar. Utflyttade finlandssvenskar har lägre återflyttningsbenägenhet än finskspråkiga, och är mer kategoriska i sin inställning till att återflytta.
- Personer födda utanför Åland, Sverige och Finland är minst kategoriska i förhållande till en eventuell återflytt. Drygt två tredjedelar av dessa lämnar möjligheten för återflytt öppen.

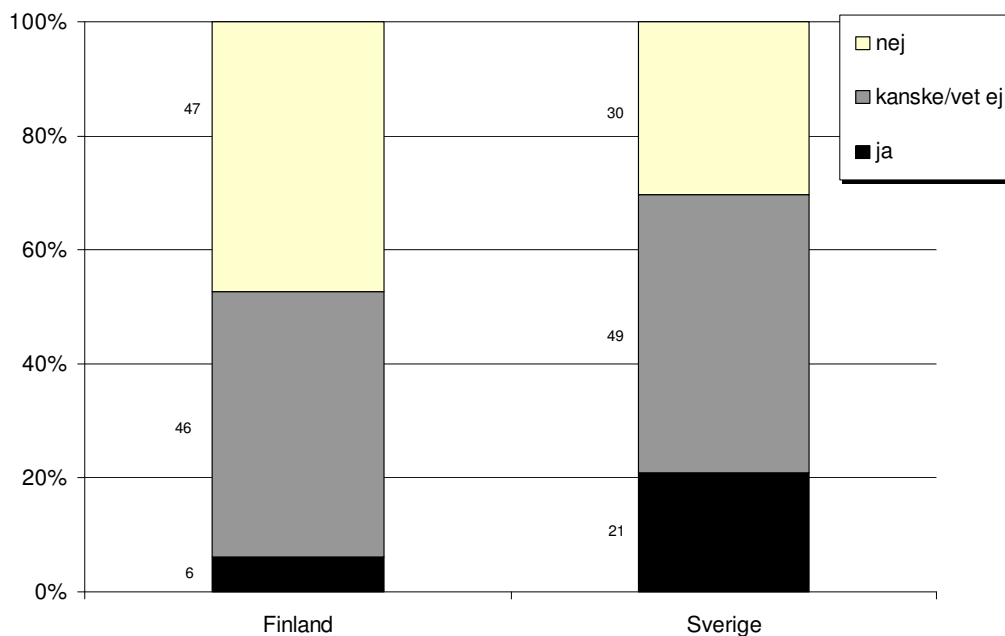
¹³ De två variablerna mättes enligt följande. Återflyttningsbenägenheten mättes enligt en 3-gradig skala (3 = ja, 2 = kanske/vet ej, 1 = nej) och kunskaperna i finska enligt en 4-gradig skala (4 = talar flytande och skriver obehindrat, 3 = relativt goda, 2 = vissa kunskaper, 1 = inga kunskaper). Korrelationen (Spearman) mellan dessa två variabler blev $r = -0,205$ på en signifikansnivå $p < 0,01$.

5.4 Benägenheten att återflytta hos utflyttade boende i Sverige respektive Finland

Skiljer sig benägenheten att återflytta hos de utflyttade som bor i Sverige respektive Finland? En blick på *Figur 14*, avslöjar en markant skillnad i återflyttningsbenägenhet hos de utflyttade i Finland respektive Sverige.

Kategorierna 'till Finland utflyttade' och 'födda i Finland' överlappar varandra i hög utsträckning, därför är det naturligtvis helt väntat att återflyttningsbenägenheten i det närmaste är lika stor hos dessa kategorier. Av de till Finland utflyttade är det 6 procent som säger sig ha planer på att återflytta, medan närmare hälften (47 procent) säger sig inte ha planer på att återflytta. Mer än var femte av dem som utflyttat till Sverige (21 procent) svarar att de har planer på att återvända, medan något mindre än var tredje (30 procent) svarar att de inte har sådana planer.

Figur 14. Återflyttningsbenägenheten hos utflyttade efter nuvarande boendeland (procentuell fördelning)

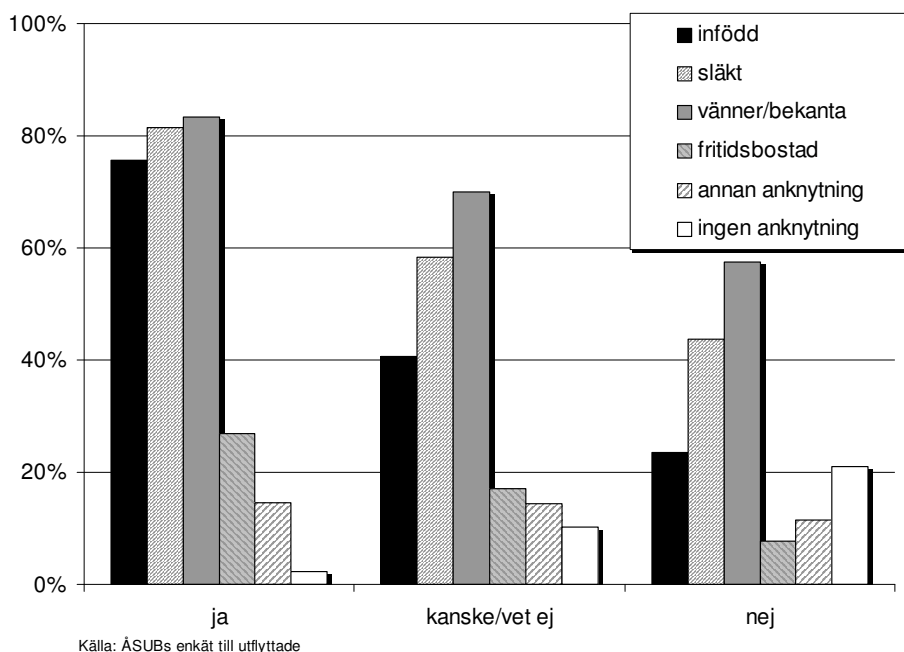


Källa: ÅSUBs enkät till utflyttade

5.5 Sambandet mellan anknytningen till Åland, och benägenheten att återflytta hos utflyttade

Hur hänger anknytning till Åland ihop med benägenheten att återflytta? *Figur 15* illustrerar för det första det vi vet sedan tidigare; att infödda ålänningar har en hög återflyttningsbenägenhet (Den svarta stapeln längst till vänster). Inte oväntat visar det sig att de särskiljande faktorerna för de utflyttade som har planer på att återflytta i första hand är av social karaktär. Av dem som svarat ja på frågan om dom har planer på att återflytta uppger 76 procent att de är infödda ålänningar, att jämföra med 41 procent av dem som är osäkra. Av dem som planerade att återflytta hade 81 procent släkt på Åland och 83 procent angav att de hade vänner och bekanta där. Detta leder oss över till följande avsnitt.

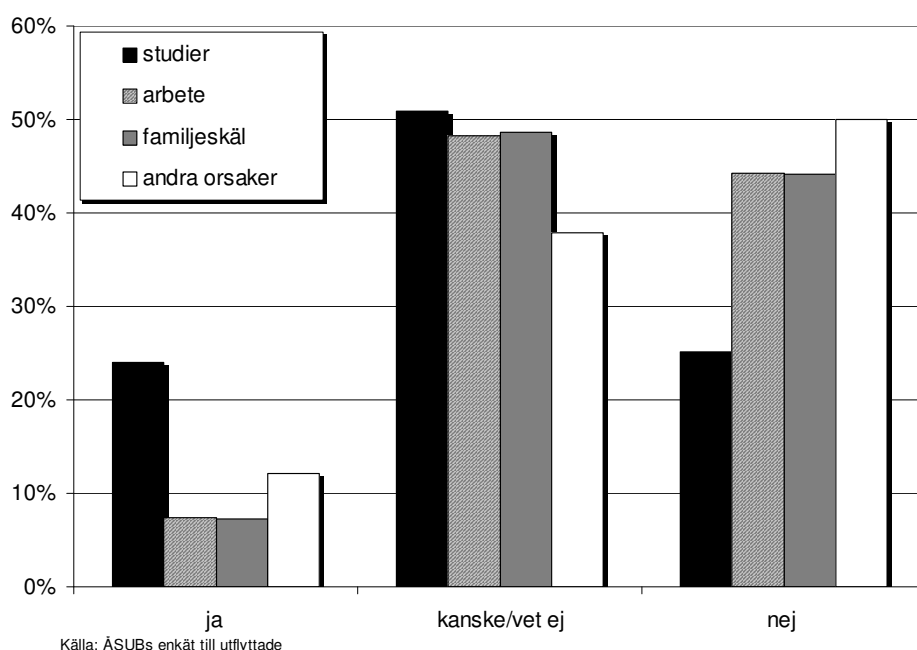
Figur 15. Anknytningen till Åland hos utflyttade med olika benägenhet att återflytta (Procentuella andelar av respektive grupp som svarat 'ja', 'kanske/vet ej', samt 'nej' på frågan om de har planer på att återflytta)



5.6 Benägenhet att återflytta och orsaken till att man ursprungligen flyttade från Åland

Vilket samband finns mellan utflyttningsorsak och benägenhet att återflytta? Figur 16 visar att bland dem som flyttade bort från Åland för att studera var det en fjärdedel som i dagsläget har planer på att återflytta.¹⁴ Inte mer än dryga 7 procent av dem som flyttade för att arbeta och en lika liten andel av dem som flyttade av familjeskäl angav att de i dagsläget har planer på att återflytta. Vi ser också att av kategorierna som flyttade dels för att studera, dels för att arbeta och slutligen av familjeskäl var cirka hälften osäkra ('kanske/vet ej').

Figur 16. Utflyttningsorsak och benägenhet att återflytta



¹⁴ Skillnaderna är statistiskt säkerställda genom korstabulering, där styrkan i sambandet mätt med Cramer's V = 0,188 på en signifikansnivå $p < 0,001$)

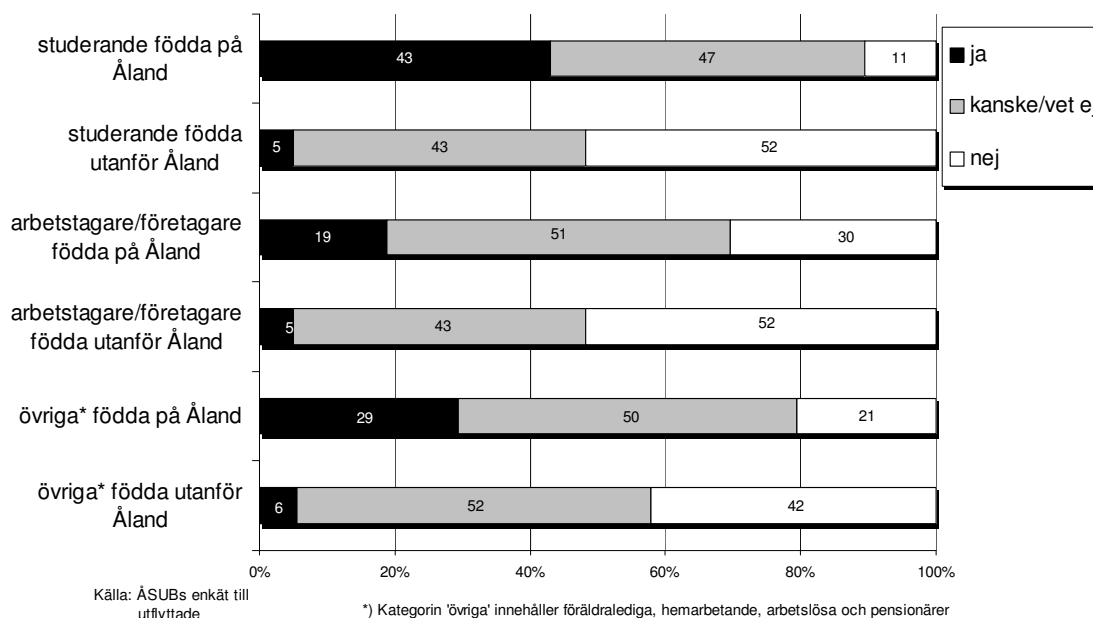
5.7 Benägenheten att återflytta hos individer med olika sysselsättning

Om man ser till vilken sysselsättning de svarande har i dagsläget framträder en annan bild. I detta avsnitt ställer vi följande frågor:

1. Vilken är benägenheten att återflytta hos individer med olika sysselsättning?
2. Om vi vänder på perspektivet: vilken sysselsättning har de som inflyttat till Åland under 1990- och 2000-talet?

De ålandsfödda studerandes återflyttningsbenägenhet är som framgår av *Figur 17* den klart högsta när man kombinerar sysselsättningskategorier med födelseland; 43 procent säger sig ha planer på att återflytta, och endast drygt var tionde svarade 'nej' på frågan. Den lägsta återflyttningsbenägenheten återfinns bland utflyttade icke-ålandsfödda, med förankring i arbetslivet. Endast 5 procent av denna grupp uppger att de har planer på att återvända medan 43 procent av dessa ändå lämnar möjligheten öppen eller säger sig vara osäkra.

Figur 17. Benägenheten att återflytta efter födelseplats och sysselsättning



Ur ett arbetsmarknadspolitiskt perspektiv är den nära till hands liggande slutsatsen av detta att den största delen av den åländska arbetsmarknadens potentiella framtida försörjning av utbildningsmässigt mer kvalificerade kompetens finns i gruppen infödda

ålänningar som studerar i Sverige. Så har det varit under det närmaste dryga decenniet och ingenting tyder på att detta förhållande skulle ändras under den närmaste tiden. Intresset att återflytta hos denna grupp är fortsatt betydligt starkare än hos övriga kategorier utflyttade.

Samtidigt som detta förhållande består, har vi sett att andelen invandrade till Åland från länder utanför Sverige och Finland under det senaste decenniet stadigt ökat. Detta visar att den för Åland tillgängliga arbetskraftsreserven inte alls enbart finns att söka i det omedelbara närområdet. Vissa segment av arbetsmarknaden (bygg-, städ-, jordbruk, fiskodling, etc.) som kräver förhållandevis lägre utbildningsnivå i allt högre grad försörjs genom arbetskraftsinvandring, i synnerhet från Baltikum och andra nya EU-länder.

Vi såg tidigare att nivån på kunskaperna i finska var negativt korrelerade med återflyttningsbenägenheten om man ser till hela gruppen utflyttade, men att nivån på utflyttade infödda ålänningars kunskaper i finska inte har något samband med deras återflyttningsbenägenhet. Är man född på Åland vill man återflytta oberoende av nivån på ens kunskaper i finska.

Från Åland utflyttade studerande, boende i Sverige och med relativt sett betydligt mindre kvalificerade kunskaper i finska än de som studerar i Finland, har alltså en klart större återflyttningsbenägenhet än de sistnämnda. (Vi har mätt kunskapsnivån i finska språket med hjälp av svaren på fråga 22 i enkäterna, se bilaga).

Den närmast till hands liggande slutsatsen av detta är att åländska studerade utanför Åland i första hand vill flytta tillbaka till Åland av sociala skäl och endast i andra hand reagerar ekonomiskt rationellt på utbud och efterfrågan på den åländska arbetsmarknaden.

Även om nettoinflyttningen till Åland på makronivån ser ut att bestämmas av tillgången på arbete och således är korrelerad med arbetslösheten, skulle vi kunna ställa hypotesen att man allmänt på individnivån anpassar sig till den rådande efterfrågan på arbetskraft (tillgången på arbete) på Åland genom att acceptera jobb man under andra omständigheter inte skulle ta, eftersom det viktigaste är att kunna 'flytta hem'. Att få ett arbete är naturligtvis oundgängligt för de flesta inflyttare, men vilket jobb man kan få skulle då vara sekundärt enligt vår hypotes.

Vilka faktorer som bestämmer återflyttningsbenägenheten rangordnas i *Tabell 7* nedan.

Tabell 7. Rangordning av faktorer och mekanismer som inverkar på återflyttningsbenägenheten hos utflyttade

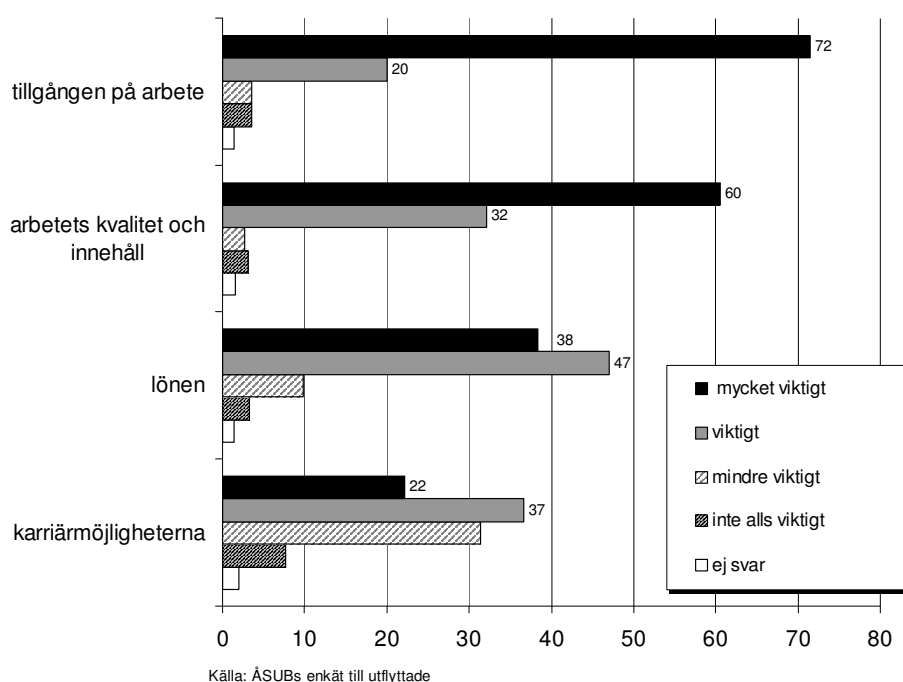
Rang	faktorer	återflyttningsbenägenhet	orsaker/mekanismer	Koefficienter
I.	Födelseplats	Mycket hög hos infödda	socio-kulturella; födelseland och släktband avgörande	Phi = 0,363 Cramer's V = 0,256
II.	Utflyttningsorsak	Högst hos dem som utflyttat för att studera, låg hos dem som flyttat för att arbeta	De flesta utflyttade har etablerat sig på arbetsmarknaden	Phi = 0,266 Cramer's V = 0,188
III.	Ålder	Hög hos de yngre, avtar med åldern	Socio-kulturella; med åren rotar man sig utanför Åland	Phi = 0,233 Cramer's V = 0,165

6. Motiv att återflytta

6.1 Faktorer relaterade till arbetet, boendet och den sociala servicen

Tillgången på arbete och arbetets kvalitet bedöms av de utflyttade respondenterna av naturliga skäl som mycket viktiga faktorer. Om vi börjar med att se på samtliga svarande värderar 72 procent denna faktor som 'mycket viktig'. Sammanlagt 92 procent anger att den är 'mycket viktig' eller 'viktig'.

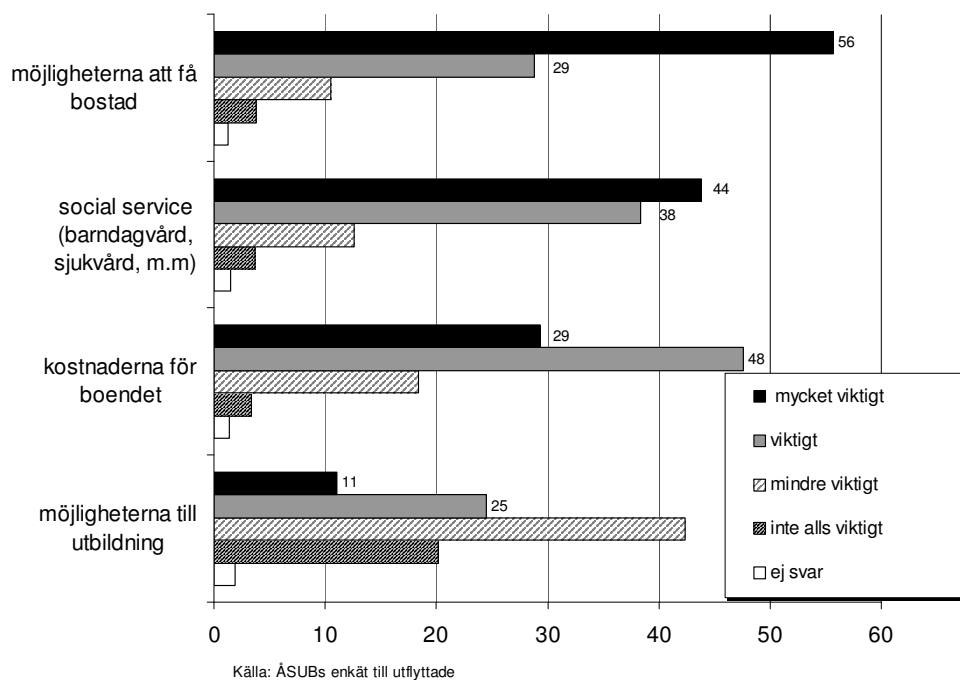
Figur 18. Inverkan av faktorer relaterade till arbetslivet på benägenheten att återflytta. Procentuella andelen av alla svarande



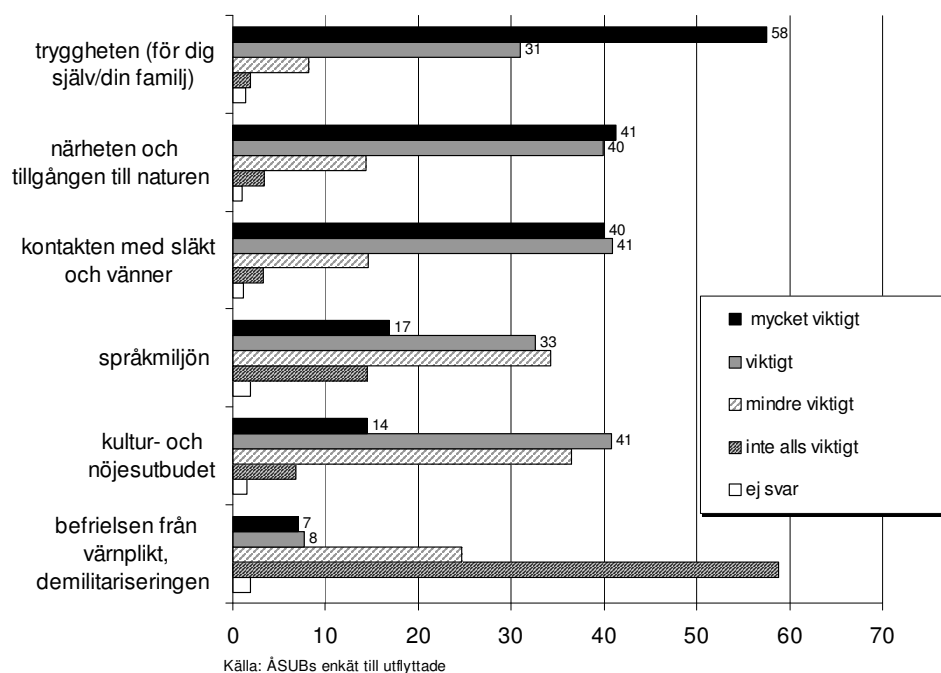
Att faktorer relaterade till boendet och den sociala servicen inverkar starkt på benägenheten att återflytta kan vi utläsa ur de översta staplarna i *Figur 19*. 56 procent av våra respondenter ansåg att möjligheterna att få bostad var mycket viktig och 29 procent att den var viktig. Detta kan tyckas vara rätt självklart. Något intressantare i sammanhanget är kanske att kostnaderna för boendet anges vara 'mycket viktigt' av mindre än var tredje av de utflyttade.

Helt tydligt är också att den sociala servicen värderas rätt högt i sammanhanget; 44 procent ser den som 'mycket viktig' och 38 procent som 'viktig'.

Figur 19. Inverkan av faktorer relaterade till boende och social service på benägenheten att återflytta. Procentuella andelen av alla svarande



Figur 20. Inverkan av socio-kulturella faktorer på benägenheten att återflytta. Procentuella andelen av alla svarande



6.2 Socio-kulturella faktorer

Vi har tidigare redogjort för utbildningsbakgrunden hos dem som svarat 'ja' på frågan om de har planer på att återflytta till Åland. Det kan vara intressant att se hur personer med olika bakgrund värdesätter de här aktuella faktorerna. Bland de grupper som hade en kompetensstruktur som teoretiskt sett skulle passa väl in i den rådande efterfrågestrukturen på den åländska arbetsmarknaden fann vi att de pedagogik- och lärarutbildade var klart överrepresenterade. Vi fann att denna grupp värdesätter tryggheten i det åländska samhället högst av alla faktorer. Övriga faktorer som dessa värderar högt är tillgången till arbete, närvaron av släkt och vänner, arbetets kvalitet och den sociala servicen.

De återflyttningsbenägna utbildade och studerande inom gruppen 'hälso- och sjukvård', samt social omsorg visade sig ha ungefär samma värderingar som den ovanstående. Däremot hade de återflyttningsbenägna utbildade och studerande inom naturvetenskap, matematik och data något avvikande värderingar. Hos dessa värderades tillgången till arbete högst, följt av arbetets kvalitet. Tryggheten värderades av denna grupp inte riktigt lika högt som hos de andra två grupperna. Intressant nog, eller kanske symptomatiskt nog, värderades karriärmöjligheterna lågt av alla dessa grupper.

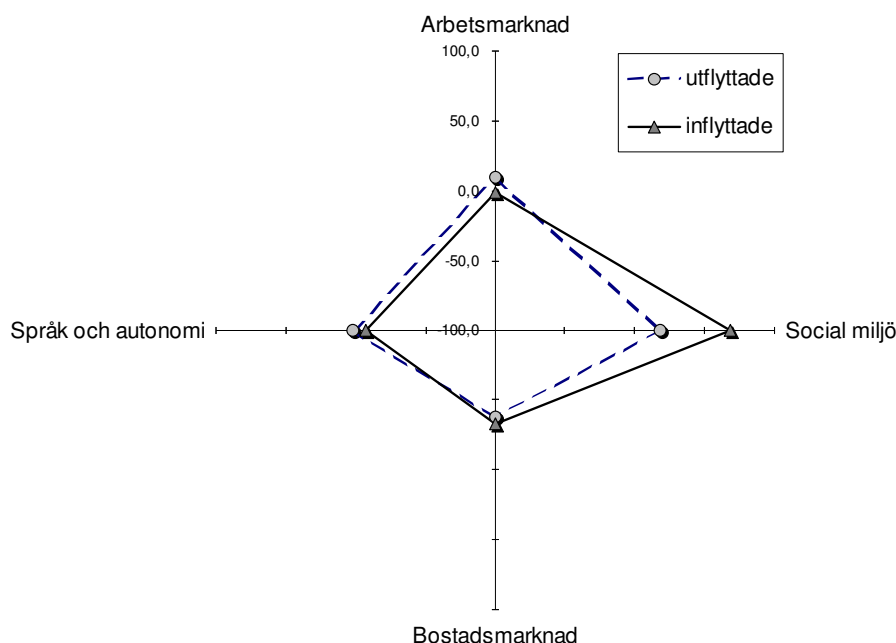
6.3 Utflyttades och inflyttades motiv att återvända: en sammanfattande faktoranalys

Med en statistisk faktoranalys kan ett stort antal variabler reduceras till ett mindre antal underliggande faktorer. Tanken med denna metod är att förklara ett antal uppmätta variablers samvariation med ett mindre antal bakomliggande faktorer. Analysen går ut på att genom korrelationerna mellan flera variabler 'destillera fram' färre grundläggande storheter bakom observerade data och att beskriva och mäta dessa storheter.

Vi tillämpade en sådan faktoranalys på det material som de utflyttade och inflyttade respondenternas svar på fråga 16 i deras respektive enkäter (se enkäterna, sid. 75- 80). Där vi bad de utflyttade gradera hur olika faktorer inverkar på deras eventuella beslut att återvända eller inte återvända till Åland, och de inflyttade att gradera hur ett antal faktorer hade inverkat på deras faktiska beslut att flytta till Åland. Med hjälp av faktoranalysen har vi alltså skapat relevanta grupper av de olika enskilda faktorerna (som i vårt fall är svaren på frågorna).

Från vår tidigare analys vet vi att födelseplats är den viktigaste särskiljande bakgrundsvariabeln hos våra respondenter. Därför valde vi att var för sig analysera de infödda ålänningarna, finlandsfödda, sverigefödda och de som var födda i övriga länder. Variablerna (fråga 16 a t.o.m. n i enkäterna) lät sig grupperas naturligt i fyra bakomliggande övergripande kategorier: 1) arbetsmarknad 2) social miljö 3) bostadsmarknad och 4) språk och autonomi. Dessa representeras grafiskt i de nedanstående figurerna av fyra axlar.

Figur 21. Infödda ålänningars värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkar (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta



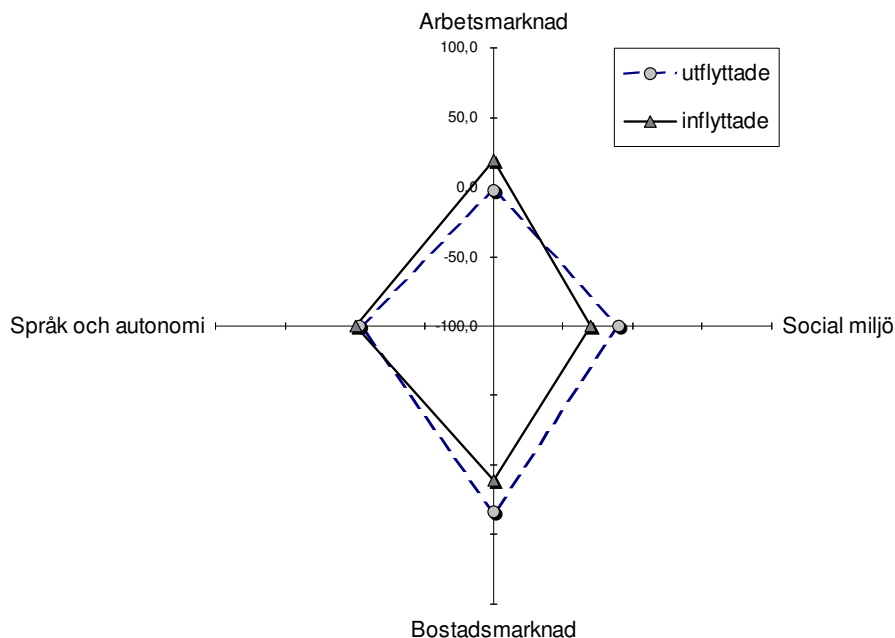
Vilken inställningen hos individer med olika födelseplats är till de fyra grundläggande storheterna arbetsmarknad, social miljö, bostadsmarknad och språk och autonomi i förhållande till genomsnittet av alla svarande kan avläsas grafiskt på de fyra axlarna. *Värdena i graferna anger i vilken mån resultatet för de olika kategorierna (födda på Åland, födda i övriga Finland, födda i Sverige och födda i övriga länder) avviker från genomsnittet.* Ett resultat som är positivt och hamnar längre ut på axlarna än mitten (0-punkten = genomsnittet) visar att utslaget för gruppen i fråga är starkare än genomsnittet, och ett resultat som är mindre än 0 indikerar att gruppen i fråga tillmäter faktorgruppen på axeln mindre värde än genomsnittet.

Om vi tänker oss ett teoretiskt exempel där en av grupperna hade svarat exakt samma som genomsnittet av alla svarande på alla frågorna så hade den yta som bildats av

sammanbindningen av de fyra punkterna blivit en rektangel stående på sin spets och med hörnen i mitten av de fyra axlarna (på nollpunkterna).

Figur 21 visar hur infödda ålänningar värderat faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta i förhållande till genomsnittet av alla svarande. De sociala faktorerna framstår återigen som mycket viktigare för denna grupp än för genomsnittet. Vi kan också konstatera att de återflyttade ålänningarna (den heldragna linjen i *Figur 21*) värderat den sociala miljön betydligt högre än genomsnittet av de inflyttade än som fallet är med de utflyttade ålänningarna. Övriga faktorer, kopplade till arbetsmarknad, bostadsmarknad och språk och autonomi värderades rätt lika av dem som flyttat till Åland och de som utflyttat. Dessutom ligger de infödda ålänningarna nära genomsnittet i sin gradering av arbetsmarknadsrelaterade faktorer och faktorer relaterade till språk och autonomi.

Figur 22. Finlandsföddas värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta



Faktorer som vi grupperat kring kategorin bostadsmarknad värderas lägre av de infödda ålänningarna än av genomsnittet av de svarande. Det gäller för både utflyttarna och inflyttarna. En kvalificerad gissning skulle vara att det här rör sig om de infödda ålänningarnas 'insiderfördel'. Genom redan etablerade släkt- och andra kontakter kan

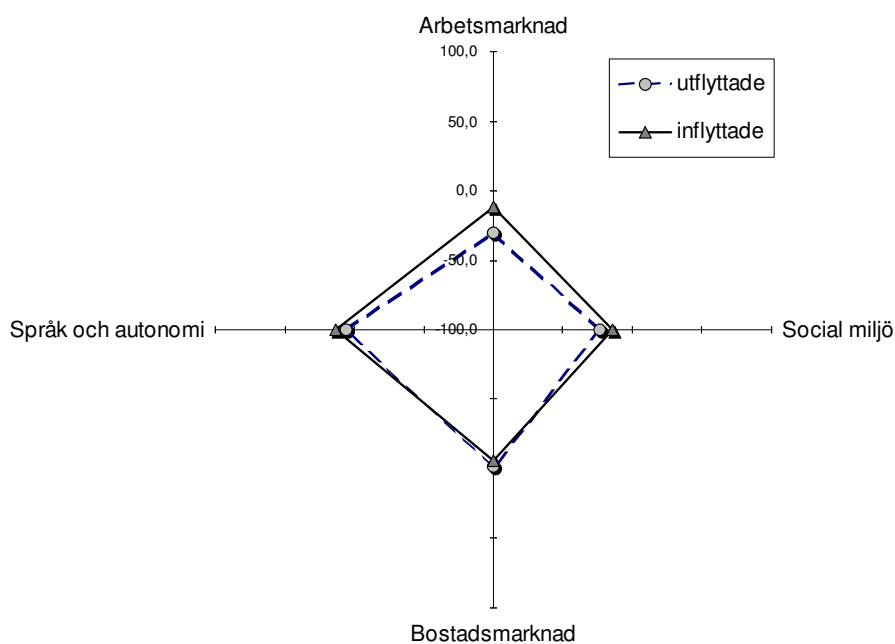
man ordna bostad lättare än den genomsnittlige inflyttaren och potentiella återflyttaren.

Faktorer relaterade till arbetsmarknaden värderas av denna grupp nära genomsnittet. Här kan vi påminna oss om att tillgången på arbete självfallet visade sig vara det högst värderade motivet till att flytta, såväl för inflyttarna, i den situation när man bestämde sig för att flytta till Åland, och för utflyttarna inför en eventuell återflytt.

Redan nu kan vi konstatera, vilket kanske är något förvånande, att motiven till att flytta som är kopplade till språk och autonomi värderas mycket lika (lika lågt) oberoende om man är född på Åland, i övriga Finland, i Sverige eller i övriga länder.

Det är knappast förvånande att värderingsmönstret hos dem som är födda i övriga Finland ser annorlunda ut. Främst gäller det två övergripande områden; den sociala miljön och bostadsmarknaden. Att faktorer kopplade till den sociala miljön (familj, vänner, trygghet, etc.) väger lättare för denna grupp än för genomsnittet, är inte lätt att förklara. Det skulle möjligtvis kunna ha att göra med att denna kategori invandrad arbetskraft är lätttröligare än andra och att den inte har den sociala förankringen som övriga grupper har. Man saknar i allmänhet de slätkopplingar till Åland som de infödda ålänningarna har.

Figur 23. Sverigeföddas värdering i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta

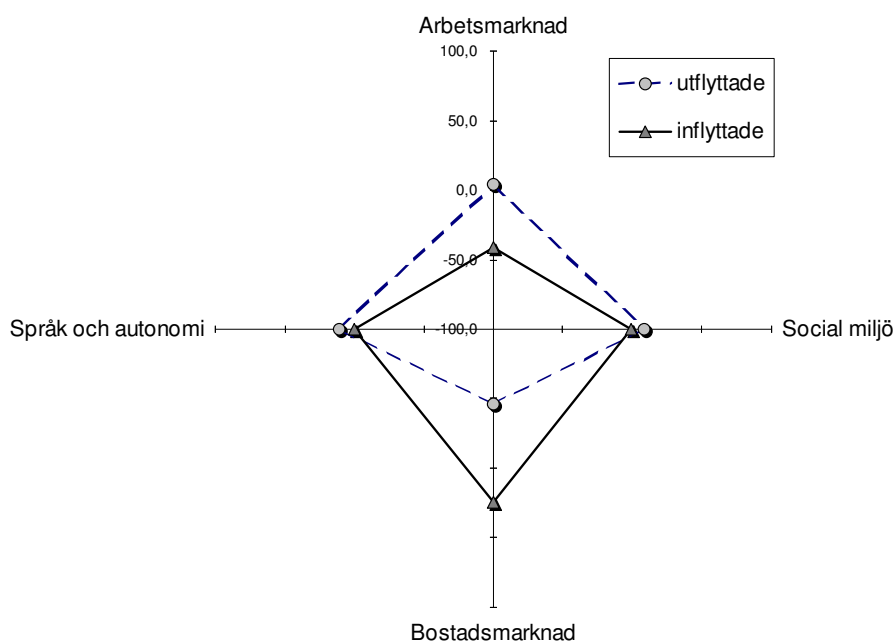


Vi ser också att man tillmäter faktorer som har med boendet och bostadsmarknaden större tyngd än genomsnittet. Det gäller isynnerhet de utflyttade födda i övriga Finland.

Hos dem som är födda i Sverige (*Figur 23*) stämmer värderingen av faktorerna väl överens mellan de inflyttade och utflyttade. Något svårförklarligt värderas arbetsmarknadsrelaterade faktorer lägre hos dem som är födda i Sverige än hos både de Finlands- och Ålandsfödda. Faktorgruppen 'språk och autonomi' respektive 'bostadsmarknad' värderas som genomsnittet av inflyttade och utflyttade.

Hos personer födda utanför Åland, Finland och Sverige skiljer sig de inflyttades relativa värdering av faktorer som inverkat på deras beslut att flytta till Åland från värderingen hos de utflyttade från samma grupp. De ligger rätt nära varandra och nära genomsnittet i värderingen av faktorer som har med frågor som är relaterade till språk och autonomi respektive sociala miljön (*Figur 24*). De som flyttat från Åland tillmäter arbetsmarknadsrelaterade faktorer lika stor vikt som genomsnittet gör, medan de som invandrat värderar dessa faktorer klart under genomsnittet. Bostadsmarknaden och boendet tillmättes större vikt än genomsnittet när de beslutade att flytta till Åland. Avslutningsvis kan vi konstatera att faktorer som kan inordnas under 'språk och autonomi' värderas i stort sett lika – relativt lågt – oberoende av var man är född.

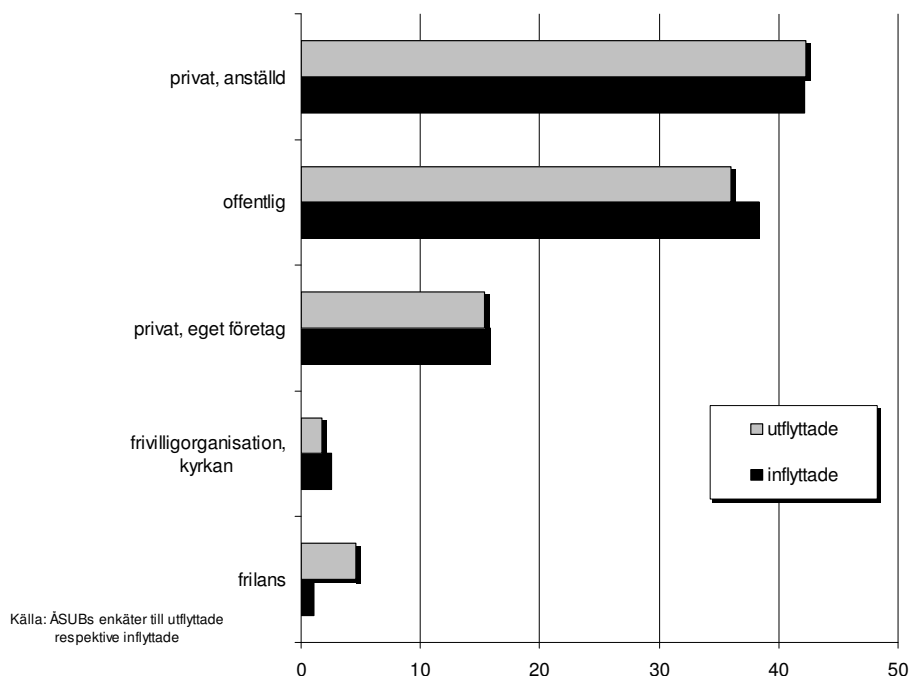
Figur 24. Värderingen i förhållande till genomsnittet av faktorer som inverkat (inflyttade), och inverkar (utflyttade) på beslutet att återflytta hos personer födda utanför Åland, Finland och Sverige



7. Utflyttade, inflyttade och den åländska arbetsmarknaden

I detta kapitel jämför vi de utflyttades och de inflyttades förhållande till den åländska arbetsmarknaden. När vi talar om 'inflyttade' bör vi vara medvetna om att nära var fjärde inflyttare (24 procent) i själva verket är en 'återflyttare'. Vi grundar oss i första hand på enkätfrågorna 17-19 i enkäterna till utflyttade respektive inflyttade. Vid läsning av detta avsnitt är det viktigt att ha i åtanke att vi har frågat de utflyttade om var de *skulle vilja arbeta* om de flyttade till Åland, medan vi frågat de inflyttade om var de *faktiskt arbetar*. Dessutom har vi frågat alla utflyttade i 18-60-årsåldern (studerande, arbetande och övriga) medan vi endast frågat de inflyttade som har ett arbete. På så sätt hoppas vi få en antydning om hur den åländska arbetsmarknadens behov har tillfredsställts genom inflyttning med hur väl det potentiella arbetskraftstillskottet från gruppen utflyttade skulle passa behovet.

Figur 25. Inflyttade arbetande efter sektor och utflyttades preferenser för var i det åländska näringslivet de skulle vilja arbeta, efter sektor



7.1 De utflyttade och den åländska arbetsmarknaden

Till en början kan vi konstatera att de preferenser som de utflyttade har i förhållande till var på den åländska arbetsmarknaden de skulle vilja arbeta mycket nära stämmer överens med hur de som invandrat under 1990- och 2000-talet och nu arbetar på Åland fördelar sig mellan sektorerna på arbetsmarknaden (*Figur 25*). Drygt 38 procent av de inflyttade arbetade vid tidpunkten för enkäten (hösten 2007) inom den offentliga sektorn, medan 36 procent av de utflyttade skulle föredra att arbeta inom den offentliga sektorn om de flyttade till Åland för att arbeta. Denna andel stämmer mycket väl överens med siffrorna från ÅSUB:s officiella statistik; ser vi på uppgifterna om sysselsatt arbetskraft efter näringsgren, finner vi att år 2004 var drygt 36 procent sysselsatta inom sektorn samhällstjänster, och år 2005 var motsvarande andel 38 procent.¹⁵

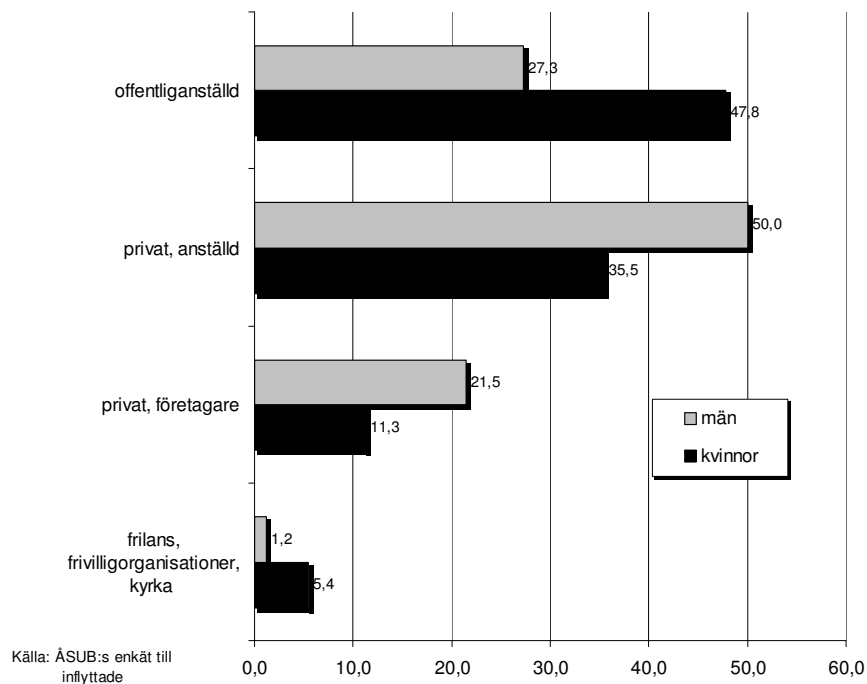
Om vi jämför den relativa fördelningen av de sysselsatta mellan arbetsgivarsektorer med motsvarande fördelning från ÅSUBs officiella sysselsättningsstatistik, finner vi dels att de inflyttade i högre grad arbetar som privatföretagare än de arbetande i gemen, dels att de utflyttade i högre grad skulle föredra att arbeta som privatföretagare. Detta gäller för såväl män som kvinnor. Andelen företagare av den sysselsatta arbetskraften på Åland var enligt våra senaste uppgifter 12,7 procent (år 2005). Andelen av de inflyttade som arbetar som företagare låg något högre; 15,9 och andelen av de utflyttade som skulle föredra att arbeta som företagare om de flyttade till Åland var 15,4 procent. Det kunde möjligtvis antyda att den åländska företagsamheten befrämjas av inflyttning. Vi återkommer till detta.

Den största avvikelserna mellan de två grupperna inflyttade och utflyttade fann vi när det gäller andelen som frilansar (inflyttade) respektive skulle vilja frilansa (utflyttade) på Åland. Medan endast 1,1 procent av de inflyttade arbetar som frilansare, skulle 4,6 av de utflyttade föredra den arbetsformen om de flyttade till Åland.

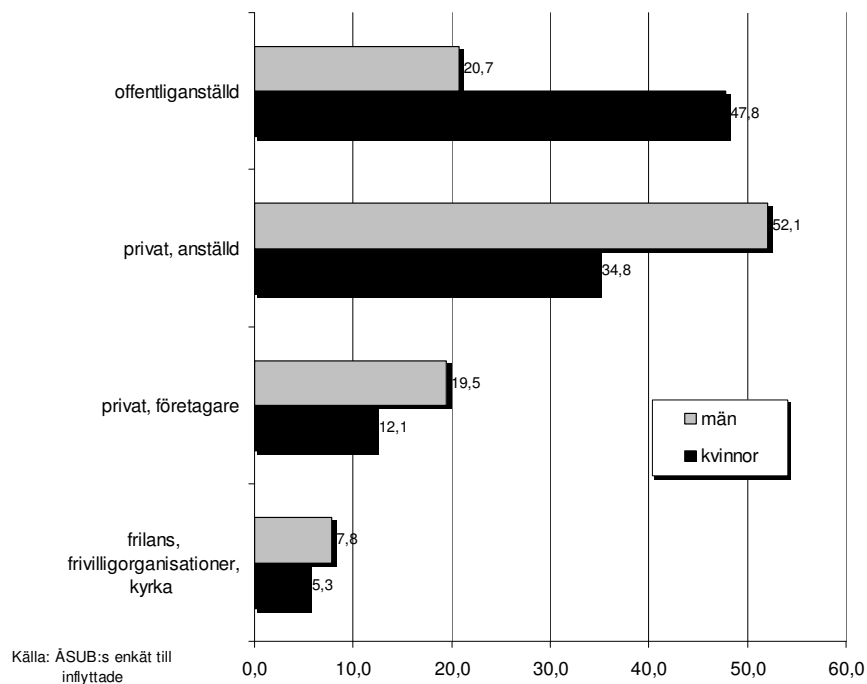
När vi kontrollerade för födelseland fann vi inga statistiskt signifikanta skillnader mellan inflyttade födda på Åland, i Finland, i Sverige och övriga olika beträffande inom vilken sektor de arbetade. Detsamma gällde för individer med olika modersmål.

¹⁵ ÅSUB (2007) *Statistisk årsbok för Åland 2007*, s. 132; ÅSUB (2008, under publicering) *Statistisk årsbok för Åland 2008*.

Figur 26. Inflyttade arbetande, efter arbetsgivarsektor och kön



Figur 27. Utflyttades* preferenser gällande anställning på Åland, efter arbetsgivarsektor och kön



*) alla utflyttade

Däremot fann vi signifikanta skillnader mellan könen, beträffande var de inflyttade arbetar. Att det finns skillnader är i sig inte oväntat eftersom fördelningen mellan kvinnor och män i de olika sektorernas sysselsatta arbetskraft på Åland är rejält ojämn.

Det intressanta är att om man jämför inom vilken arbetsgivarsektor de inflyttade arbetar och var de utflyttade skulle föredra att arbeta om de flyttade till Åland, skulle man kunna tolka det så att kvinnor och män i stort sett får arbete inom just de arbetsgivarsektorer de önskar. Vi ser exempelvis att om vi jämför andelen av kvinnorna i den offentliga sektorn i *Figur 26* och *Figur 27*, så motsvarar andelen av de utflyttade kvinnorna som skulle föredra att arbeta inom den offentliga sektorn mycket nära den andel av de inflyttade som i verkligheten arbetar inom den offentliga sektorn.

Om man jämför svaren på våra enkäter med relevanta siffror från ÅSUB:s officiella sysselsättningsstatistik, kan några allmänna slutsatser dras. Andelen av de under perioden 1990-2006 inflyttade som arbetar inom offentlig sektor är mindre än motsvarande andel inom det totala antalet sysselsatta. Av detta följer att de under 1990- och 2000-talet inflyttade i något högre grad än övriga arbetar inom privat sektor. Detsamma gäller för andelen av de utflyttade som skulle vilja arbeta inom den offentliga sektorn; deras andel är mindre än motsvarande andel av de sysselsatta. Detta gäller i synnerhet för de utflyttade männen.

Tabell 8 visar offentliganställda utflyttades preferenser för vilket område inom den offentliga sektorn de skulle vilja arbeta vid en - planerad eller eventuell - flytt till Åland. Som jämförelse visas hur de under 1990- och 2000-talen inflyttade offentliganställda fördelar sig mellan olika områden. Vi skiljer på två grupper utflyttade; de som svarat 'ja' respektive 'kanske/vet ej' på frågan om de kan tänka sig att återflytta till Åland. Om vi börjar med att jämföra hur de mest återflyttningsbenägna ('Flytta= ja') fördelar sig mellan områdena, ser vi att det finns ett stort "överskott" av utflyttade som skulle vilja arbeta inom skola och utbildning.

Däremot har vi ett "underskott" av de mest återflyttningsbenägna som skulle vilja arbeta inom hälso- och sjukvård. Det finns emellertid ett "överskott" av osäkra ('kanske/vet ej') som skulle vilja arbeta inom detta område. Vi kunde tidigare visa att utbildade och verksamma inom hälso- och sjukvård överlag hade en hög återflyttningsbenägenhet. Orsaken till att det här ser ut att vara en jämförelsevis liten andel av den gruppen som planerar och kan tänka sig att återflytta, måste vara att en del av dessa (läkare, sjuksköterskor, fysioterapeuter, tandskötare, m.fl.) skulle föredra att arbeta inom den privata sektorn om de flyttade till Åland.

Tabell 8. Offentliganställda utflyttades preferenser, efter område och inflyttade offentliganställdas nuvarande arbetsområde. Två grupper utflyttade; de som svarat 'ja' respektive 'kanske/vet ej' på frågan om de har planer på att återflytta till Åland

	Inflyttade	Utflyttade. Flytta? = 'ja'	Utflyttade. Flytta? = 'kanske/vet ej'
Skola, utbildning	23,1	35,9	27,3
Hälso- och sjukvård	25,6	15,6	28,2
Social omsorg	18,6	9,4	10,3
Förvaltningen	11,5	17,2	14,9
Underhåll/transport	13,5	12,5	8,5
Säkerhet, etc	3,8	3,1	5,7
Fritid/kyrka	3,8	4,7	5,1
Ej svar	0,0	1,6	0,0
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Avslutningsvis kan vi konstatera att det finns ett potentiellt tillskott av arbetskraft till den åländska förvaltningen i gruppen benägna återflyttare. Som framgår av ovanstående *Tabell 8* skulle 17,2 procent av de utflyttare som planerar att återflytta och som skulle föredra att arbeta inom den offentliga sektorn helt vilja arbeta inom förvaltningen.

8. Kravet på kunskaper i finska språket på den åländska arbetsmarknaden

8.1 Inledning

Vad tror de utflyttade respektive inflyttade om finskans betydelse i det åländska arbetslivet och vilka egna konkreta erfarenheter har de i detta sammanhang? Vi ställde nedanstående frågor i våra enkäter.

- Till utflyttade: 'Hur *tror du* att eventuella krav på kunskaper i finska inverkar på dina möjligheter att få ett arbete på Åland?'
- Till inflyttade: 'Hur *har* eventuella krav på kunskaper i finska inverkat på dina möjligheter att få ett arbete på Åland?'

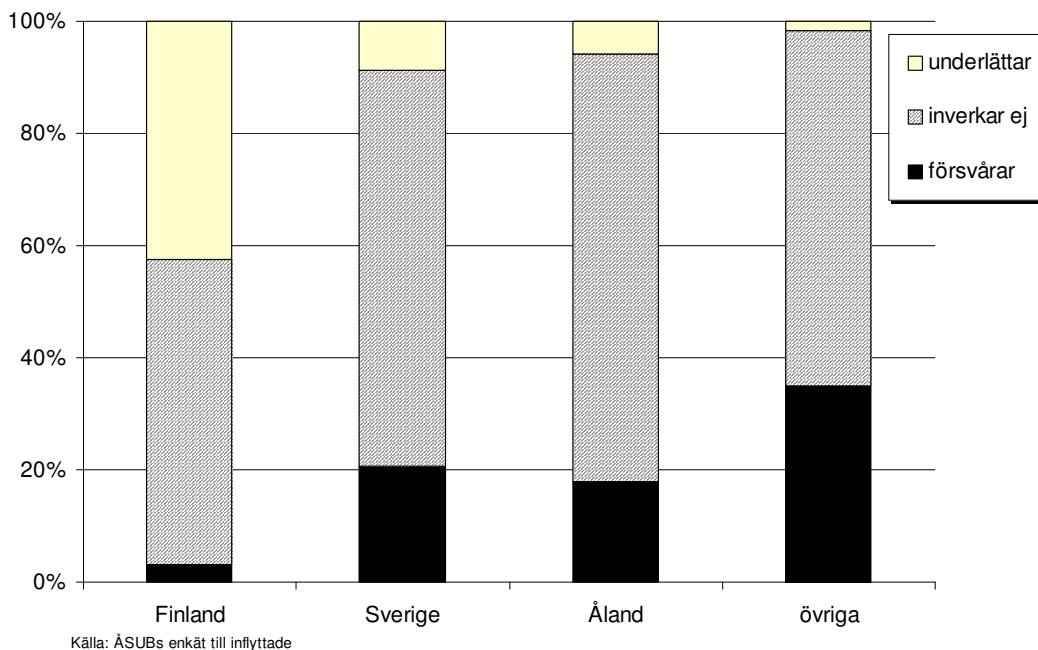
Svaren på frågorna till de två grupperna skiljer sig såtillvida att de utflyttade till största delen redogör för sina egna föreställningar om hur det förhåller sig, medan de inflyttade till största delen talar av egen erfarenhet.

Vi fick ett delvis svårtolkat och till vissa delar motsägelsefullt resultat av den statistiska analysen. Det fanns också tydliga skillnader mellan utflyttade och inflyttade. Av alla utflyttade svarade 31 procent att de trodde att krav på finska inte inverkar, 22 procent svarade att det skulle försvåra och 47 procent bedömde att det skulle underlätta. Endast 2 procent lämnade frågan obesvarad.

Av alla inflyttade som svarat på enkäten uppgav 62 procent att krav på finska inte hade inverkat, 14 procent svarade att det har försvårat för dem att få ett arbete, 22 svarade att det har underlättat för dem att få ett arbete. 2 procent hade lämnat frågan obesvarad.

Figur 28 illustrerar ett måhända självklart förhållande, nämligen att inflyttade personer födda i Finland i betydligt högre grad upplever att krav på finska i det åländska arbetslivet underlättar för dem att få arbete på Åland, än som fallet är för inflyttade födda i Sverige eller på Åland. Den visar dessutom att knappt var femte (18 procent) av de inflyttade som är födda på Åland, och drygt en femtedel (21 procent) av dem som är födda i Sverige uppgav att krav på finska försvårat för dem att få ett arbete på Åland.

Figur 28. Inflyttades uppfattning om hur krav på kunskaper i finska språket har inverkat på möjligheterna att få arbete på Åland, efter födelseland



Här bör vi observera skillnaden mellan frågan till utflyttade och frågan till inflyttade angående hur kravet på finska inverkar på deras möjligheter att få arbete på Åland. Till de utflyttade ställde vi den hypotetiska frågan: ”Hur *tror du* att eventuella krav på finska inverkar /.../”, medan vi till de inflyttade formulerade frågan: ”Hur *har* eventuella krav /.../”.

Det intressanta är att uppfattningen om finskans inverkan avsevärt skiljer sig mellan de utflyttade och de inflyttade. Endast en tredjedel av de utflyttade och infödda ålänningarna anser att krav på finska *inte* inverkar på deras möjligheter att få ett arbete på Åland (*Figur 29*), medan motsvarande andel för motsvarande grupp inflyttade är drygt tre fjärdedelar (*Figur 28*). Överhuvudtaget är det genomgående så att en betydligt större andel av alla utflyttade (69 procent) än alla inflyttade (37 procent) har uppfattningen att krav på finska verkligen inverkar – positivt eller negativt – på deras möjlighet att få ett arbete på Åland.

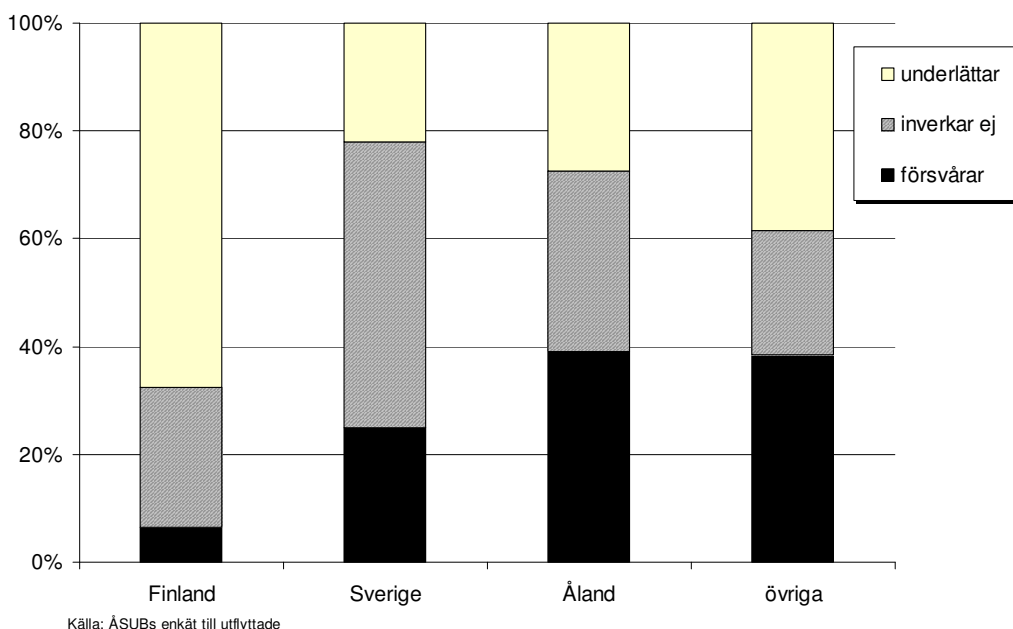
Genom att inskränka de statistiska beräkningarna enbart till de utflyttade som verkligen sökt arbete på Åland, får vi förhoppningsvis en mer erfarenhetsbaserad bild av vad kravet på finska på den åländska arbetsmarknaden inneburit för denna grupp. Vårt underlag tillät oss att göra denna beräkning enbart för utflyttade födda på Åland respektive övriga Finland. Intressant nog låg resultatet mycket nära uppfattningen hos alla utflyttade om hur det ”eventuella” kravet på finska inverkar.

Resultatet blev att 39 procent av de utflyttade infödda ålänningarna som sökt arbete på Åland bedömde att kravet på finska hade försvårat för dem att få arbete på Åland, medan 69 procent av de utflyttade finländarna uppgav att kravet på finska underlättat för dem att få arbete.

Resultatet som redovisas i *Figur 29* är delvis något förbryllande. De respektive nivåerna på andelarna som anser att krav på finska försvårar för dem att få arbete på Åland verkar logiska och sinsemellan konsistenta. Däremot är det uppseendeväckande att så pass stora andelar av dem som är födda i Sverige och på Åland tror att krav på finska skulle underlätta för dem att få ett arbete på Åland. Att närmare 40 procent av de utflyttade som är födda i övriga länder tror att krav på finska skulle underlätta för dem att få ett arbete på Åland kan knappast betraktas som ett tillförlitligt resultat.¹⁶ Vi redovisar ändå resultatet här, eftersom det klarar det statistiska signifikanstestet.

I sammanhanget kan också nämnas att drygt 4 procent av de utflyttade hade avstått från att söka ett arbete på Åland på grund av att krav på finska hade ställts, medan 12 procent av de inflyttade hade avstått av samma skäl.

Figur 29. Utflyttades uppfattning om hur krav på kunskaper i finska språket inverkar på möjligheterna att få arbete på Åland, efter personernas födelseland



¹⁶ Hypotesen att det hade att göra med att en del av de svarande var estländare som ansåg sig klara sig bra på finska, måste avskrivas efter en kontroll av de svarandes modersmål.

9. Slutsatser

I denna rapport har vi, för det första, undersökt från Åland utflyttade och till Åland inflyttade individers förhållande till den åländska arbetsmarknaden. För det andra har vi undersökt det finska språkets betydelse i sammanhanget. Vi har undersökt återflyttningsbenägenheten och motiven att återflytta hos de 19-60-åringar som utflyttade under 1990-talet och 2000-2006. Dessutom har vi kartlagt de individuella motiven bakom den faktiska återflyttningen hos dem som flyttade till Åland under samma period.

Då vi undersökte inom vilket område de utflyttade och inflyttade var utbildade fann vi att hälften av alla som flyttade till Åland på 1990-talet var utbildade inom service, hälso-/sjukvård och social omsorg, samt samhällsvetenskap.

Vidare fann vi att, jämfört med fördelningen på 1990-talet, minskade andelen inflyttare som utbildat sig inom de två kategorierna 'service' respektive 'hälso- och sjukvård' på 2000-talet (med 5-6 procentenheter). Samtidigt ökade andelen inflyttade med en utbildning inom samhällsvetenskap med cirka 6 procentenheter. Andelen utbildade inom naturvetenskap inklusive dataområdet var något större på 2000-talet än under 1990-talet. Dessutom fann vi också att de som för närvarande utbildar sig eller har utbildat sig till lärare är statistiskt signifikant överrepresenterade bland dem som säger sig ha planer på att återflytta.

Utbildningsprofilen hos dem som inflyttat till Åland under perioden 2000-2006 och de återflyttningsbenägna utflyttade skiljer sig markant. *Det verkar finnas en kvalificerad arbetskraftsreserv utanför Åland på flera av de områden där den åländska arbetsmarknaden är i behov av ett tillskott av arbetskraft.* Vår slutsats är att det finns goda förutsättningar att tillgodose åtminstone en del av det stora rekryteringsbehovet till de åländska skolorna genom inflyttning med behöriga lärare under den närmaste tiden.

För utbildade inom samhällsvetenskap, juridik, ekonomi och liknande är förhållandet det omvända, jämfört med de utbildade inom det pedagogiska området. Andelen återflyttningsbenägna utflyttade inom området är större än andelen av de inflyttade med motsvarande bakgrund. Behovet av datakompetens i det åländska näringslivet skulle också det till en stor del kunna tillgodoses med benägna återflyttare enligt vår analys.

Var femte av dem som är färdigutbildade och som planerar att återflytta är utbildad inom hälso- och sjukvård. Läkarna är den största yrkeskategorin bland de

återflyttningsbenägna

Det finns tydligen goda möjligheter att den åländska arbetsmarknaden kan tillföras den typ av kvalificerad kompetens man är i behov av, om de rätta förutsättningarna skapas för dem som vill återflytta.

Huvudorsakerna till att man flyttar till och från Åland skiljer sig mycket mellan dem som är födda på Åland och övriga. Varför flyttar man ifrån Åland? Nära på två av tre ålandsfödda utflyttare flyttade i första hand från Åland på grund av studier. Endast 15 procent av de infödda ålänningarna flyttade från Åland i första hand på grund av arbete, medan det är den vanligaste flyttorsaken hos de finlands- och sverigefödda. Den vanligaste orsaken till att individer födda utanför Åland, Finland och Sverige flyttar ifrån Åland är familjeskäl.

Vilka är motiven för att flytta till Åland? Ser man på hela gruppen individer i åldern 18-60 år, som inflyttade till Åland under 1990- eller 2000-talet, flyttade 41 procent i första hand för att arbeta och 36 procent i första hand av familjeskäl. Också här är det födelseplatsen som är den helt avgörande bakgrundsvariabeln. Hälften av ålänningarna hade flyttat i första hand av familjeskäl och endast var fjärde i första hand för att arbeta.

När vi undersökte könsfördelningen fann vi att andelen kvinnor som flyttar från Åland för att studera är större än andelen män (37 respektive 31 procent), och andelen män som flyttar bort för att arbeta är betydligt större än andelen kvinnor (31 respektive 23 procent).

Den övergripande slutsatsen av detta är att de socio-kulturella skälen väger synnerligen tungt hos inflyttarna. De sociala och familjerelaterade faktorerna och drivkrafterna väger tungt i sammanhanget.

Hos vilken grupp utflyttade finns den starkaste återflyttningsbenägenheten? Denna studie har funnit att den kvarstår hos åländska studerande. Åländska studerande i allmänhet har en stark återflyttningsbenägenhet. Slutsatsen måste återigen bli att socio-kulturella faktorer i deras fall väger minst lika tungt som ekonomiska faktorer. Många planerar att flytta till Åland i första hand inte som resultatet av ett ekonomiskt kalkylerande, utan helt enkelt för att man är född och uppvuxen där.

Som tidigare nämnts fann vi också att de som för närvarande utbildar sig, eller har utbildat sig till lärare är statistiskt signifikant överrepresenterade bland dem som säger sig ha planer på att återflytta.

Återflyttningsbenägenheten var hög hos de unga utflyttarna, men benägenheten avtog snabbt med åldern. Dessutom fann vi att återflyttningsbenägenheten avtar ju äldre individerna är när de flyttar från Åland.

Vi fann också att den största uttalade återflyttningsbenägenheten hos utflyttade finns hos ålänningar som studerar i Sverige och som har jämförelsevis mindre goda kunskaper i finska än dem som utflyttat till Finland.

När vi undersökte sambandet mellan återflyttningsbenägenhet och födelseland fann vi att infödda ålänningar är de som är mest benägna att återflytta (27 procent hade planer på att återvända). Våra resultat tydde också på att de infödda ålänningarna som bor i Sverige är mer benägna att återflytta än de som bosatt sig i Finland. Finlandsfödda utflyttare är minst benägna att återflytta till Åland. Återflyttningsbenägenheten är mindre hos svenskspråkiga finlandsfödda utflyttade, än hos de finskspråkiga. Mer än hälften av de finlandsfödda utflyttarna säger att de inte har planer på att flytta tillbaka till Åland. Också bland denna grupp är det finlandssvenskarna som är de mest kategoriska. Av dem som är födda i övriga länder svarade knappt var fjärde att de inte hade planer på att återvända.

Kunskaper i finska hos utflyttade infödda ålänningar hade inget samband med deras återflyttningsbenägenhet. Istället fann vi att de utmärkande faktorerna för de utflyttade som hade planer på att återflytta i första hand var av social karaktär; mer än tre fjärdedelar uppgav att de var infödda ålänningar, mer än 80 procent hade släkt respektive vänner och bekanta på Åland.

Bland dem som ursprungligen flyttade bort från Åland för att studera var det en fjärdedel som i dagsläget har planer på att återflytta. De ålandsfödda nuvarande studerandes återflyttningsbenägenhet visade sig vara den klart högsta när man kombinerar sysselsättningskategorier med födelseland; 43 procent av denna grupp sade sig ha planer på att återflytta, och endast drygt var tionde svarade 'nej' på frågan.

Detta ledde oss till slutsatsen att *största delen av den åländska arbetsmarknadens potentiella framtida kvalificerade arbetskraftsreserv och kompetensförsörjning finns i gruppen infödda ålänningar som studerar i Sverige.*

Hur värderas olika faktorerens betydelse för att flytta till Åland av de utflyttade och de inflyttade? Det visade sig att över 90 procent av alla svarande angav att tillgången på arbete är en 'mycket viktig' eller 'viktig', faktor när man skall överväga att flytta tillbaka till Åland. Tryggheten och närheten och tillgången till naturen är andra viktiga faktorer.

Den övergripande slutsatsen av detta blir att man vid rekrytering av arbetskraft utanför Åland till lediga tjänster i landskapet bör betona tryggheten i det småskaliga åländska samhället och tillgången till naturen.

Vi fann att de utbildade inom pedagogik- och lärarutbildning och inom hälso- och sjukvård värdesätter tryggheten i det åländska samhället högst av alla faktorer, men även tillgången till arbete, närvaron av släkt och vänner, arbetets kvalitet och den sociala servicen är viktiga för dem. De återflyttningsbenägna utbildade och studerande inom data värderade tillgången till arbete högst, följt av arbetets kvalitet. Karriärmöjligheterna värderades förhållandevis lågt av alla dessa grupper.

Rapporten redovisar också de utflyttades förhållande till den åländska arbetsmarknaden. De preferenser om var man skulle vilja arbeta som de utflyttade har i förhållande till den åländska arbetsmarknaden stämmer mycket nära överens med hur de som invandrat under 1990- och 2000-talet, och nu arbetar på Åland, fördelar sig mellan sektorerna på arbetsmarknaden. Den största avvikelserna mellan de två grupperna inflyttade och utflyttade fann vi när det gäller andelen som frilansade. Medan endast 1,1 procent av de inflyttade arbetar som frilansare, skulle 4,6 av de utflyttade föredra just den arbetsformen om de flyttade till Åland.

Andelen av de utflyttade kvinnorna som skulle föredra att arbeta inom den offentliga sektorn motsvarar exakt den andel av de inflyttade som verkligen arbetar inom den offentliga sektorn.

De inflyttade arbetar i högre grad som privatföretagare än de anställda på Åland i gemen. En större andel utflyttade skulle föredra att arbeta som privatföretagare, än andel av de inflyttade som arbetar i egna företag. Detta gäller för såväl män som kvinnor. Inflyttade arbetar i något högre grad inom privat sektor än den totala arbetskraften på Åland.

Den andra delen av denna undersökning handlar om att söka klargöra om krav på kunskaper i det finska språket utgör ett problem för den åländska arbetsmarknaden i stort och om dessa eventuella krav hindrar utflyttade ålänningar, främst studerade, att återvända. Uppdraget för denna del av undersökningen kommer från Kansliavdelningen vid Ålands Landskapsregering. Vilken roll spelar eventuella krav på kunskaper i finska för dem som flyttat till Åland och för dem som har planer på att återvända? Vilka personliga erfarenheter och uppfattningar om finska språkets betydelse har utflyttade respektive inflyttade?

Det visade sig att uppfattningen om behovet av finska på den åländska arbetsmarknaden skiljer sig avsevärt mellan de utflyttade och de inflyttade. En tredjedel av de utflyttade, infödda ålänningarna anser att krav på finska inte inverkar på deras möjligheter att få ett arbete på Åland, medan motsvarande andel för infödda återflyttare är drygt tre fjärdedelar.

Nästan var femte av dem som flyttade till Åland och som är födda på Åland, och mer än var femte av dem som är födda i Sverige, har upplevt att krav på finska försvårat för dem att få ett arbete på Åland.

39 procent av de utflyttade infödda ålänningarna som sökt arbete på Åland uppgav att kravet på finska hade försvårat för dem att få arbete, medan 18 procent av de återflyttande ålänningarna hade upplevt samma sak.

Våra beräkningar visade också att 69 procent av de utflyttade finländarna uppgav att kravet på finska underlättat för dem att få arbete.

Drygt 4 procent av de utflyttade hade avstått från att söka ett arbete på Åland på grund av att krav på finska hade ställts, medan 12 procent av de inflyttade hade avstått av samma skäl.

En policyorienterad, allmän slutsats av denna studie är att det förmodligen är klokt att man vid rekryteringskampanjer och liknande är medveten om att faktorerna som lockar arbetskraft till Åland, avsevärt skiljer sig beroende på var man är född. Infödda och utflyttade ålänningar är som grupp intresserade av att flytta tillbaka till Åland. Många av dessa vill återflytta främst av familje- och sociala skäl.

En annan slutsats är att om man vill locka folk som är födda i Sverige, men i synnerhet de som är födda i Finland och övriga länder så bör man kunna locka med godtagbara lösningar för deras boende.

10. Avslutande diskussion: Den åländska ekonomins verksamhetsförutsättningar, arbetsmarknaden, och behovet av det finska språket

Låt oss avslutningsvis reflektera över den åländska ekonomins grundläggande verksamhetsförutsättningar, arbetsmarknaden, och behovet av det finska språket, genom att koppla slutsatserna från denna undersökning till vad som framkom i ÅSUB-rapporten 2008:1 *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet*. Den rapporten kartlade och analyserade behovet av det finska språket på företags- och myndighetsnivå. Rapporten visade hur man från arbetsgivarhåll bedömer att kravet på kunskaper i det finska språket ökat och fortsättningsvis kommer att öka. Med tanke på det som framkommit i denna rapport om flyttningsrörelsen och om den fortsättningsvis starka återflyttningsbenägenheten hos infödda ålänningar, verkar det uppenbart att åländska beslutsfattare och näringsliv står inför ett dilemma.

Men bilden av hur tjänster tillsätts och hur rekryteringen av arbetskraft går till på Åland är fortfarande inte kartlagd i detalj. De två ÅSUB-rapporterna visar sammantagna hur enskilda individer, infödda ålänningar och andra, nyckelpersoner inom företagsvärlden och myndigheter ser på behovet av det finska språket i det åländska arbetslivet. Det skulle behövas ytterligare forskning för att definitivt kunna klargöra i vilken grad finskan som meriteringsfaktor vunnit i betydelse, eller om det fortfarande är den infödda ålänningens 'insiderfördel', eller annan kompetens och utbildningskvalifikationer än finska språkkunskaper som i allmänhet väger tyngst vid tillsättningen av mer kvalificerade tjänster. En sådan fördjupad forskning skulle av många skäl naturligtvis vara synnerligen svår genomförbar rent metodologiskt eftersom man skulle behöva granska enskilda fall.

Ytterligare ett steg vidare i kunskaperna om det finska språkets betydelse på Åland kommer vi ändå att kunna komma när ÅSUB under 2009 genomför en undersökning om det finska språkets betydelse i ålänningarnas vardag.

Ser man på de stora trenderna i den reella inflyttningen av arbetskraft till Åland är det invandringen från Baltikum, och den övriga världen som växer starkast. Som vi inledningsvis såg i denna rapport har inflyttningen från övriga Finland och tillväxten av andelen finskspråkiga på Åland varit blygsam relativt sett. Andelen boende på Åland med finska som modersmål har stigit sedan 1960-talet, men med bara några tiondels procent per år (*Tabell 2*) och andelen födda i Finland har legat på cirka 20 procent sedan

1980 (*Tabell 1*).

Hur detta är kopplat till försörjningen av arbetskraft med kunskaper i finska vet vi inte säkert. I ÅSUB-rapporten 2008:1 *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet* konstaterades att ”kunskaper i finska väger tungt som meriteringsfaktor vid nyrekrytering inom det åländska näringslivet”. Den rapporten speglade verkligheten genom intervjuer med personer som representerade en stor del av det åländska näringslivet, men vi har alltså inte kunnat komma så långt i vår kartläggning att vi konkret kunnat peka på exakt vilka tjänster som tillsätts med finska språkkunskaper som tungt vägande meriteringsfaktor. Att komma därhän är förmodligen ogörligt, men sammantagna bör ÅSUBs intervjustudie på myndighets- och företagsnivå, föreliggande enkätbaserade studie på individnivå och den kommande studien om finskan i den åländska vardagen ge en god bild av problemet.

I denna studie har vi hursomhelst kunnat visa att de utflyttade som vill flytta tillbaka till Åland i första hand är ålänningar som har jämförelsevis mindre goda kunskaper i det finska språket. Ur näringslivets perspektiv innebär detta att man kan ha svårigheter med att anställa folk med rätt kompetens, det vill säga med nödvändiga kunskaper i finska. Från individens utgångspunkt kan det innebära att man inte får det jobb man helst skulle vilja ha när man flyttar till Åland. Vi har också kunna visa att nära var femte av de inflyttade som är födda på Åland uppgivit att krav på finska i realiteten försvårat för dem att få ett arbete på Åland.

En ekonomisk-politisk fråga som är svår att ignorera i sammanhanget är varför näringslivet på det språkligt enhetligt svenska Åland är såpass fokuserad på och beroende av den finländska marknaden. Skulle de ’fria marknadskrafterna’ vara den starkaste bestämningsfaktorn när det gäller det ekonomiska utbytet över Ålands gränser skulle åländsk varu- och tjänstehandel förmodligen vara betydligt mer geografiskt diversifierad än den är idag.

Orsaken till att det åländska näringslivet i så pass hög grad behöver kunna kommunicera på finska är – självklart – att man verkar innanför den finländska statens territoriella, legala och institutionella ramverk samt att man som en följd av detta är beroende av den finländska marknaden och av finländska leverantörer. Statstillhörigheten övertrumfar i Ålands fall alla andra bestämningsfaktorer för det ekonomiska utbytet över landskapets gränser. Den finländska statstillhörigheten definierar i första hand den åländska ekonomins institutionella sammanhang och spelregler. Näringsrätt, språkpolitik, etc., allt det som är unikt för Åland, är sekundärt i sammanhanget.

Trots att Åland officiellt är enspråkigt svenskt fungerar man ekonomiskt-marknadsmässigt väldigt långt som en region bland andra finländska regioner om man ser till det faktiska mönstret dels i det inom-nationella, inter-regionala ekonomiska utbytet, och dels mönstret i det internationella utbytet, även om utbytets sammansättning skiljer sig från övriga finländska regioners. En analys av den finländska Statistikcentralens senaste regionala input-output-matriser (för år 2002) ger klara belägg för detta.

Vi vet t.ex. att värdet av den åländska varuhandeln med utlandet inte är större än sjättedel av Ålands BNP.¹⁷ Mätt på detta sätt är den åländska ekonomin svagt integrerad med omvärlden. Inkluderar man tjänstehandeln, inklusive sjöfarten samtidigt som man definierar övriga Finland som 'utlandet', blir integrationsgraden desto större; cirka 150 procent.¹⁸ Men största delen av tjänstehandeln, inklusive passagerar- och fraktsjöfarten utgörs också den av utbyte med det övriga Finland. Påståendet att Åland har en hög ekonomisk integrationsgrad med omvärlden är sant endast så länge man i 'omvärlden' inkluderar det övriga Finland.

Slutsatsen av ovanstående är att det tydligen finns mycket starka institutionella och historiskt betingade strukturer som bestämmer riktningen på det ekonomiska utbytet över Ålands gränser. Tydligen är det så att den språkliga fördelen man skulle ha i att idka handel med Sverige motverkas av starka, och till synes historiskt beständiga institutionella hinder. En uppluckring av näringsrätten skulle kunna påverka konkurrenssituationen på den åländska hemmamarknaden men skulle knappast påverka riktningen av handelsflödena och leverantörsmönstren nämnvärt.

Frågan om det åländska näringslivet på detta sätt 'stängs in' eller gynnas är en öppen fråga. Här kan vi bara konstatera – det självklara – att det inte är 'de fria marknadskrafterna' som i första hand bestämmer karaktären och riktningen i den åländska ekonomins omvärldskopplingar, och därmed behov av speciell språklig kompetens, det är statsgränsernas dragning och den starka institutionella integrationen av Åland i staten Finland.

Att det åländska näringslivet är så starkt östorienterat, kan också ha med flera andra faktorer att göra. Vi vet inte vilken tyngd de enskilda faktorerna har, men vi kan lista några tänkbara orsaker: uppbindenheten till leverantörer, ett starkt historiskt

¹⁷ ÅSUB Rapport 2004:10. *EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv*, s. 29.

¹⁸ Ibid. s. 30. Några av orsakerna till detta är bland annat att en stor del av den åländska handeln med utlandet kanaliseras via det finländska fastlandet, men också att en så stor del av den åländska sjöfartens marknad på passagerar- såväl som på fraktsidan är finländsk.

stigberoende, i den meningen att man inte förmår frigöra sig från gamla mönster, och otillräcklig konkurrenskraft för den svenska marknaden, jämfört med svenska företag.

Det finns alltså kulturella och språkliga hinder för handelsutbyte, men det skapas också tvärtom möjligheter och fördelar av ett gemensamt språk. Forskningen kring drivkrafterna bakom internationell handel och ekonomisk integration har visat att gemensam kultur och språk är bland de viktigaste bestämningsfaktorerna i det ekonomiska utbytet över gränserna. Ofta betyder dessa faktorer till och med mer än geografisk närhet.¹⁹ Ett mått på det åländska ekonomiska gränsöverskridande utbytet beroende av de finländska statsgränserna är att man inte verkar kunna utnyttja den konkurrensfördel som det svenska språket ger. Den ekonomiska forskningen visar att ett gemensamt språk hos handelsparterna sänker transaktionskostnaderna. Språkfaktorn lyfts också ofta fram som en förklaring till varför länder favoriserar sin *inom*-nationella handel framom sin *inter*-nationell handel. I Finland, liksom alla andra länder, praktiseras en kulturell-språklig protektionism som gör att den inom-nationella handeln favoriseras framom den internationella.

Skillnaden mellan det fysiska och kulturella-språkliga avståndet mellan två handelsparter är att det sistnämnda avståndet kan minskas genom att den ena parten lär sig den andras kultur och språk. I internationella transaktioner räcker det ofta att den ena parten lär sig den andra partens språk och tillägnar sig dess kultur. När två länder/partner med olika språk handlar med varandra blir alltså en fråga vem som skall ta kostnaden att investera i den andra partens språk och kultur.

Eftersom utbudet av Ålandsfödd arbetskraft med kunskaper i finska är begränsat har det åländska näringslivet alternativen att bristfälligt kunna kommunicera med leverantörer, kunder och myndigheter, eller genom inflyttning tillgodose behovet av arbetskraft med kunskaper i finska.

Det språk som talas i ett land, region eller annan ekonomisk enhet är i utgångsläget en tillgång som kan omsättas i vidgade marknader och ett ökat handelsutbyte med länder och regioner som talar samma språk. Därtill kan läggas att investeringar i språkkunskaper självfallet en förutsättning för ett deltagande i den ekonomiska

¹⁹ I forskningen kring internationell och regional integration är man överens om att språk och kultur spelar en viktig roll som bestämningsfaktor när det gäller handelsflöden och ekonomisk integration. Kvantitativa studier av t.ex. Havrylyshyn and Pritchett (1991), visar att portugisiska, spanska och engelska är statistiskt signifikanta variabler i det internationella handelsutbytet. Foroutan and Pritchett (1993) visar på franskans betydelse. Andra har visat på det kinesiska språkets betydelse. Frankel *et al.* (1997, s 74–75) visar att länder med gemensamt språk tenderar att handla cirka 55 procent mer med varandra än de skulle ha gjort om de handlande parterna skulle ha talat skilda språk.

globaliseringen.

För Ålands del handlar det dels om vem som gör dessa investeringar, i vilket språk man investerar, och det faktum att man så att säga har en underutnyttjad resurs i form av samma språk som en stor nordisk marknad, en marknad som man har svårt att utnyttja.

Man kan också tänka sig andra orsaker till det åländska näringslivets svårigheter att expandera bortom hemma- och Finlandsmarknaden. Kan det t.ex. ha med bristande konkurrenskraft, lågt omvandlingstryck, dålig produktivitet att göra? Kan den starka integrationen med den finländska marknaden och det finländska institutionella ramverket, måhända ha en protektionistisk funktion för de åländska företagen? Man kanske inte förmår konkurrera med svenska företag på deras egen marknad? Kan det vara så att man saknar skal- och andra kostnadsfördelar och att de 'hemlandsspecifika' komparativa fördelarna inte är starka nog att locka svenska kunder, eller konkurrera med andra svenskspråkiga företag.

Hur det förhåller sig med dessa frågor får bli föremål för framtida forskning. Sammantagna visar slutsatserna från föreliggande studie tillsammans med den tidigare studien över det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet att 'språkdilemmat' med all säkerhet kommer att kvarstå under överskådlig tid.

Hur allvarligt man anser detta språkdilemma vara, och vilka slutsatser för organiseringen av den åländska politiken och ekonomin man drar av detta, är en politisk och inte en vetenskaplig fråga.

Referenser

- Brunström, Erik (2003) In- och utflyttningen till och från Åland 1998-2003. Vem flyttar vart och varför?
- _____ (2004) Den åländska flyttningsrörelsen 1998-2003. En kortfattad beskrivande analys av in-, ut- och återflyttningen. PM utgiven av Ålands arbetsförmedlingsbyrå i samarbete med ÅSUB
- Foroutan and Pritchett (1993) *Intra-Sub-Saharan African Trade: is it too Little?* Journal of African Economies
- Frankel, E. Stein and S.-J. Wei, (1997) *Regional Trading Blocs in the World Economic System*, Institute for International Economics, Washington DC
- Havrylysyn, O., Pritchett, L. (1991) *European trade patterns after the transition*. Policy, Research and External Affairs. Working Paper Series no. 748. Washington, DC: World Bank
- Kinnunen, Jouko (2007) Fri rörlighet för människor och företag: en förutsättning för Ålands utveckling? I 'Den åländska hembygdsrätten. Rapport från seminariet Hembygdsrätt, näringsrätt, medborgarrätt – hörnstenar i den åländska självstyrelsen i Helsingfors den 14 juni 2007.'
- Sanders, Gunilla (2003) Rapport efter intervjuundersökning om det svenska språkets ställning på Åland
- Ålands landskapsregering (2006) Insatser för svenska språkets ställning – förslag till språkpolitiskt program för landskapet Åland. Problemställningar och åtgärder
- ÅSUB Rapport 2004:10, EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv
- ÅSUB Rapport 2006:2, Det framtida behovet av utbildning på Åland
- ÅSUB-Rapport 2008:1, Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet
- ÅSUB Statistik 2003:1, Befolkningen 2001
- ÅSUB Statistik 2007:2, Befolkningen 2007

11. Appendix: Grundmaterial och urval

11.1 Rampopulationen

Grundmaterialet till denna undersökning kommer från den finländska Befolkningsregistercentralen (BRC). Rampopulationen för vår undersökning har bestått av uppgifter om individer i åldern 18-61 år som levererats av BRC; en med utflyttade och en med inflyttade. Bakgrundsvariablerna som ÅSUB använt i uttaget från registren för denna undersökning är följande:

- personnummer
- namn
- adress
- födelsestat
- födelsekommun i Finland
- datum för flytt
- modersmål
- yrke

Tabell 9. In- och utflyttade till Åland i rampopulationen (registermaterialet) (18-61 år) fördelade efter åldersgrupper

	Inflyttade		Utflyttade	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Totalt	6 755	100,0	8 499	100,0
18-24 år	600	8,9	903	10,6
25-29 år	889	13,2	1 026	12,1
30-34 år	976	14,4	1 056	12,4
35-39 år	906	13,4	1 074	12,6
40-44 år	1 000	14,8	1 099	12,9
45-49 år	838	12,4	1 064	12,5
50-54 år	767	11,4	1 014	11,9
55-61 år	779	11,5	1 263	14,9

Tabell 10. Utflyttade i befolkningsregistermaterialet, efter flyttdecennium

	Antal	Procent
Totalt	8 499	100,0
år 1969	70	0,8
1970-talet	1 671	19,7
1980-talet	1 874	22,0
1990-talet	1 878	22,1
2000-talet	3 006	35,4

11.2 Kriterier för målpopulationerna

För att få en bra balans mellan aktualitet och utveckling över tid valde vi att ur vår rampopulation välja en begränsad grupp individer; nämligen de som flyttat under 1990- och 2000-talet. Kriterierna för att en utflyttad individ skall ingå i vår målpopulation är följande. Personen ifråga skall vara:

- levande, så man kan fylla i enkäten
- boende i Sverige eller Finland, eftersom det visade sig att vi endast hade tillgång till adresser i dessa länder
- skall ha en adress i registret
- 19 år fylld vid flytten. Då har man åtminstone i teorin själv kunnat fatta beslutet att flytta. Individer över 60 år lämnas bort, eftersom fokus ligger på den framtida utvecklingen på den åländska arbetsmarknaden.
- skall ha bott minst ett år utanför Åland (det eliminerar till stor del tillfälliga flyttare)
- skall ha flyttat någon gång under 1990- eller 2000-talet (aktualitetskriterium).

Kriterierna för att en inflyttad person skall ingå i vår målpopulation är följande. Personen ifråga skall vara:

- levande, så man kan fylla i enkäten
- boende på Åland
- skall ha en adress i registret
- 19 år fylld vid flytten
- högst 60 år vid tidpunkten för utskicket av enkäten
- skall ha bott minst ett år på Åland
- skall ha flyttat någon gång under 1990- eller 2000-talet

Tabell 11. Utflyttade: Målpopulation, svarsmaterial och vikter, efter kön och modersmål

Målpopulationen			
	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	1995	1568	3563
Svenska	1537	1262	2799
Finska	401	243	644
Övriga	57	63	120

Svarande			
	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	511	276	787
Svenska	429	237	666
Finska	75	32	107
Övriga	7	7	14

Vikter		
	Kvinnor	Män
Svenska	0,79	1,18
Finska	1,18	1,68
Övriga	1,80	1,99

Tabell 12. Inflyttade: Målpopulation, svarsmaterial och vikter, efter kön och modersmål

Målpopulationen			
	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	2274	1896	4170
Svenska	1688	1445	3133
Finska	299	150	449
Övriga	287	301	588

Svarande			
	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	272	160	432
Svenska	207	134	341
Finska	40	12	52
Övriga	25	14	39

Vikter		
	Kvinnor	Män
Svenska	0,84	1,12
Finska	0,77	1,29
Övriga	1,19	2,23

11.3 Urval, viktning och svarsmaterial

Urvalet till gruppen 'utflyttade' bestod av 1800 individer. Antalet svarande 787, vilket innebar att svarsprocenten hamnade på 47 procent, efter att vi rensat materialet från individer som inte fått tillfälle att svara på grund av inaktuella adresser.

Urvalet ur målpopulationen till gruppen 'inflyttade' bestod av 1 000 personer. 17 av dessa föll bort p.g.a. inaktuella adresser. 432 personer svarade, motsvarande 44 procent av urvalet (minskat med antalet inaktuella adresser).

Av naturliga skäl ingår en relativt sett mindre andel unga (19-29 år) i gruppen inflyttade, och en större andel äldre än bland de utflyttade (15 procent).

Förhållandet mellan individerna i urvalet respektive svarsmaterialet ledde till de framräknade viktkoefficienterna som återges i *Tabell 11* och *Tabell 12*. Kvinnor med svenska som modersmål var de enda som var överrepresenterade i såväl svarsmaterialet med utflyttade som materialet med inflyttade. Individer födda utanför Åland, Finland och Sverige var de mest underrepresenterade i förhållande till målpopulationerna.

Tabell 13. Utflyttade: De svarande, efter åldersgrupp (viktat efter kön och modersmål)

Åldersgrupp (10-års)	Andel (%)	Åldersgrupp (5-års)	Andel (%)
19-29 år	30,6	19-24 år	12,8
		25-29 år	17,7
30-39 år	35,8	30-34 år	18,5
		35-39 år	17,3
40-49 år	19,7	40-44 år	13,0
		45-49 år	6,9
50-61 år	13,9	50-54 år	6,8
		55-61 år	7,0
<i>totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>totalt</i>	<i>100,0</i>

Tabell 14. Inflyttade: De svarande, efter åldersgrupp (procent, viktat efter kön och modersmål)

Åldersgrupp (10-års)	Andel (%)	Åldersgrupp (5-års)	Andel (%)
19-29 år	14,9	19-24 år	2,9
		25-29 år	12,0
30-39 år	40,3	30-34 år	21,3
		35-39 år	19,0
40-49 år	26,1	40-44 år	15,9
		45-49 år	10,1
50-61 år	18,7	50-54 år	10,2
		55-61 år	8,5
<i>totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>totalt</i>	<i>100,0</i>

Bilaga: Enkäter till utflyttade respektive inflyttade

**UNDERSÖKNING OM FLYTTNINGSRÖRELSEN
TILL OCH FRÅN ÅLAND (ENKÄT TILL UTFLYTTADE)**

ID-nr:

1800

GRUNDUPPGIFTER

1. Ditt födelseår? _____

2. Ditt kön?

kvinna

man

3. Ditt modersmål?

svenska

finska

annat

→ vilket: _____

4. Var är du född?

Åland

övriga Finland

Sverige

övriga Norden

övriga världen

5. Är du gift eller sammanboende?

ja

nej

6. Antal barn i ditt hushåll?

0-6 åringar

7-17 åringar

18 år och över

7. När flyttade du senast från Åland? År: _____

8. Främsta orsaken till att du flyttade från Åland?

studier

arbete

familjeskäl

andra orsaker

9. Din personliga anknytning till Åland? (Flera kryss möjliga!)

född på Åland

släkt på Åland

vänner/bekanta

fritidsbostad

annan

ingen anknytning

SYSSELSÄTTNING, UTBILDNING OCH STUDIER
10. Din huvudsakliga sysselsättning?

studerande

pensionär

Endast ett kryss!

tjänsteman/arbetstagare

arbetslös

arbetsgivare/företagare/lantbrukare

annan

föräldradlig/vårdledig/övrigt hemarbete

→ vilken: _____

11. Ditt yrke (besvaras endast av yrkesverksamma): _____

12. Var är du utbildad?

Åland

övriga Finland

Sverige

övriga Norden

övriga världen

13. Din högsta examen: _____

14. Inom vilket område utbildade du dig senast, alternativt utbildar du dig för närvarande?

grundskola/allmänt gymnasium

teknik och tillverkning

pedagogik och lärarutbildning

lant- och skogsbruk, samt djursjukvård

humanistisk och konstutbildning (inkl. språk, historia, litteratur, teologi, konsthantverk, teater, musik, m.m.)

hälso- och sjukvård, samt social omsorg

samhällsvetenskap, juridik, ekonomi, handel, administration, socialt arbete

service (t.ex. hotell- och restaurang, turism, polisutbildning)

naturvetenskap, matematik och data

annat område

→ vilket? _____

DINA MOTIV ATT FLYTTA ELLER INTE FLYTTA TILL ÅLAND

15. Har du planer på att flytta tillbaka till Åland? ja kanske/vet ej nej

16. Hur skulle nedanstående faktorer inverka på ditt eventuella beslut att flytta/inte flytta till Åland. Ett kryss per rad!

	mycket viktigt	viktigt	mindre viktigt	inte alls viktigt
a tillgången på arbete	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b arbetets kvalitet och innehåll	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c lönen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d karriärmöjligheterna	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e möjligheterna att få bostad	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f kostnaderna för boendet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g möjligheterna till utbildning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h social service (barndagvård, sjukvård, m.m)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i tryggheten (för dig själv/din familj)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j kontakten med släkt och vänner	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
k närheten och tillgången till naturen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
l kultur- och nöjesutbudet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
m språkmiljön	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
n befrielsen från värnplikt, demilitariseringen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

DITT FÖRHÅLLANDE TILL DEN ÅLÄNDSKA ARBETSMARKNADEN

17. Om du skulle återflytta till Åland, inom vilken sektor skulle du helst vilja arbeta?

privat sektor, anställd
 privat sektor, eget företag
 offentlig sektor
 frilans/konst-, musik-utövning och likande
 frivilligorganisation, kyrkan

18. Om du helst vill arbeta inom den offentliga sektorn, inom vilket område skulle det vara?

skola, utbildning
 social omsorg (barn-/äldreomsorg, m.m.)
 säkerhet, övervakning, brandförsvaret
 hälso-/sjukvård
 förvaltningen
 underhåll och transport
 fritidssektorn, eller inom någon kyrka

19. Om du helst vill arbeta inom privat sektor, ange inom vilken bransch. Endast ett kryss!

<input type="checkbox"/> primärnärings (jordbruk, djurhållning, fiskodling, osv)	<input type="checkbox"/> hotell- och restaurang
<input type="checkbox"/> livsmedelsindustrin	<input type="checkbox"/> transport och kommunikation (inkl. sjöfart)
<input type="checkbox"/> övrig industri (tillverkning, tryckerier, träindustri, osv.)	<input type="checkbox"/> bank- och försäkring
<input type="checkbox"/> vatten-, el- och värmeproduktion	<input type="checkbox"/> övriga tjänster* (se förklaring nedan)
<input type="checkbox"/> byggbranschen	<input type="checkbox"/> vilken: _____
<input type="checkbox"/> handeln	<input type="checkbox"/> annan (hemarbete, frilans, konst-/musikutövning, etc)
	<input type="checkbox"/> vilket: _____

20. Om du skulle flytta till Åland, varför/i vilket skede av ditt liv, skulle det vara?

för att arbeta efter pensioneringen annan orsak vilken: _____

21. Om du planerar att flytta till Åland, ange inom vilken tid det skulle vara:

inom 1 år 1-2 år 2-5 år 5-10 år efter mer än 10 år

BEHOVET AV DET FINSKA SPRÅKET PÅ DEN ÅLÄNDSKA ARBETSMARKNADEN

22. Hur skulle du själv bedöma dina kunskaper i finska språket?

inga kunskaper vissa kunskaper relativt goda talar flytande och skriver obehindrat

23. Hur tror du att eventuella krav på kunskaper i finska inverkar på dina möjligheter att få ett arbete på Åland?

inverkar ej försvårar underlättar

24. Har du sökt arbete på Åland efter att du flyttat därifrån?

nej ja

25. Har du avstått från att söka ett arbete på Åland på grund av att krav ställts på kunskaper i finska?

nej ja vilket arbete? (frivilligt) _____

26. Om du fått avslag på någon arbetsansökan, tror du att krav på kunskaper i finska varit en orsak till avslaget?
Besvaras endast av dem som sökt arbete!

vet ej nej ja vilket arbete? (frivilligt) _____

27. Egna erfarenheter av finska språkets betydelse på Åland:

EGNA KOMMENTARER OCH TILLÄGGSINFORMATION TILL ENKÄTEN

28. _____

FRIVILLIGA KONTAKTUPPGIFTER

Om du kan tänka dig att ställa upp på att intervjuas per telefon (cirka 10 minuter) eller lämna kompletterande uppgifter per e-post, vänligen lämna dina kontaktuppgifter nedan:

namn: _____ telefon: _____
e-post: _____

Stort tack för din medverkan!

GRUNDUPPGIFTER

1. Ditt födelseår? _____
2. Ditt kön? kvinna man
3. Ditt modersmål? svenska finska annat → vilket: _____
4. Var är du född? Åland övriga Finland Sverige övriga Norden övriga världen
5. Är du gift eller sammanboende? ja nej
6. Antal barn i ditt hushåll? 0-6 åringar 7-17 åringar 18 år och över
7. När flyttade du till Åland? År: _____
8. Fremsta orsaken till att du flyttade till Åland? studier arbete familjeskäl andra orsaker
9. Vilken var din personliga anknytning till Åland innan du flyttade dit? (Flera kryss möjliga!)
- född på Åland släkt på Åland vänner/bekanta fritidsbostad annan ingen anknytning

SYSSELSÄTTNING, UTBILDNING OCH STUDIER

10. Din huvudsakliga sysselsättning? studerande pensionär
- Endast ett kryss! tjänsteman/arbetstagare arbetslös
- arbetsgivare/företagare/lantbrukare annan
- föräldraledig/vårdledig/övrigt hemarbeta → vilket: _____
11. Ditt yrke (besvaras endast av yrkesverksamma): _____
12. Var är du utbildad? Åland övriga Finland Sverige övriga Norden övriga världen
13. Din högsta examen: _____
14. Inom vilket område utbildade du dig senast, alternativt utbildar du dig för närvarande?
- grundskola/allmänt gymnasium teknik och tillverkning
- pedagogik och lärarutbildning lant- och skogsbruk, samt djursjukvård
- humanistisk och konstutbildning (inkl. språk, historia, litteratur, teologi, konsthantverk, teater, musik, m.m.) hälso- och sjukvård, samt social omsorg
- samhällsvetenskap, juridik, ekonomi, handel, administration, socialt arbete service (t.ex. hotell- och restaurang, turism, polisutbildning)
- naturvetenskap, matematik och data annat område → vilket? _____

15. Har du planer på att varaktigt flytta från Åland? ja kanske/vet ej nej

VAD LOCKADE DIG TILL ÅLAND?

16. Hur invercade nedanstående faktorer på ditt beslut att flytta till Åland. Ett kryss per rad!

	mycket viktigt	viktigt	mindre viktigt	inte alls viktigt
a tillgången på arbete	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b arbetets kvalitet och innehåll	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c lönen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d karriärmöjligheterna	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e möjligheterna att få bostad	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f kostnaderna för boendet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g möjligheterna till utbildning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h social service (barndagvård, sjukvård, m.m)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i tryggheten (för dig själv/din familj)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j kontakten med släkt och vänner	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
k närheten och tillgången till naturen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
l kultur- och nöjesutbudet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
m språkmiljön	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
n befrielsen från värnplikt, demilitariseringen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

UPPGIFTER OM DITT ARBETE. Frågorna 17-19 besvaras endast yrkesverksamma!

17. Inom vilken sektor arbetar du? (Ifylls endast av yrkesverksamma!)

privat sektor, anställd privat sektor, eget företag offentlig sektor frilans/konst-, musik-utövning och likande frivilligorganisation, kyrkan

18. Om arbetar inom den offentliga sektorn, ange inom vilket område. Endast ett kryss!

skola, utbildning social omsorg (barn-/äldrevård, m.m.) säkerhet, övervakning, brandförsvaret
 hälso-/sjukvård förvaltningen underhåll och transport fritidssektorn, eller inom någon kyrka

19. Om du är verksam inom den privata sektorn, ange inom vilken bransch

primärnärings (jordbruk, djurhållning, fiskodling, osv) hotell- och restaurang
 livsmedelsindustrin transport och kommunikation (inkl. sjöfart)
 övrig industri (tillverkning, tryckerier, träindustri, osv.) bank- och försäkring
 vatten-, el- och värmeproduktion övriga tjänster* (se förklaring nedan)
 byggbranschen vilken: _____
 handeln annan (hemarbete, frilans, konst-/musikutövning, etc)
 vilket: _____

20. Om du skulle flytta från Åland, varför/i vilket skede av ditt liv, skulle det vara? (Besvaras av alla!)

för att arbeta för att studera efter pensionering annan orsak vilken: _____

21. Om du planerar att flytta från Åland, ange inom vilken tid det skulle vara: (Besvaras av alla!)

inom 1 år 1-2 år 2-5 år 5-10 år efter mer än 10 år

BEHOVET AV DET FINSKA SPRÅKET PÅ DEN ÅLÄNDSKA ARBETSMARKNADEN

22. Hur skulle du själv bedöma dina kunskaper i finska språket?

inga kunskaper vissa kunskaper relativt goda talar flytande och skriver obehindrat

23. Hur har eventuella krav på kunskaper i finska inverkat på dina möjligheter att få arbete på Åland?

ej inverkat försvårat underlättat

24. Har du sökt arbete på Åland efter att du flyttat dit?

nej ja

25. Har du avstått från att söka ett arbete på Åland på grund av att krav ställts på kunskaper i finska?

nej ja vilket arbete? (frivilligt) _____

26. Om du fått avslag på något arbete du sökt på Åland, tror du att krav på kunskaper i finska varit en orsak till avslaget? (Besvaras endast av dem som sökt arbete!)

vet ej nej ja vilket arbete? (frivilligt) _____

27. Egna erfarenheter av finska språkets betydelse på Åland:

EGNA KOMMENTARER OCH TILLÄGGSINFORMATION TILL ENKÄTEN

28. _____

FRIVILLIGA KONTAKTUPPGIFTER

Om du kan tänka dig att ställa upp på att intervjuas per telefon (cirka 10 minuter) eller lämna kompletterande uppgifter per e-post, vänligen lämna dina kontaktuppgifter nedan:

namn: _____ telefon: _____
e-post: _____

Stort tack för din medverkan!

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax



ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN